

The background of the cover is a deep blue underwater scene. Sunlight rays stream down from the top center, creating a bright glow. In the center, a vertical column of bubbles rises. The bottom of the image shows the rippling surface of the water.

Horváth-Hoitsy Edith

A fenti végtelenség

Budapest, 2014

Horváth-Hoitsy Edith

A fenti végtelenség

Novellák

Budapest, 2014

Előszó helyett

A kincsvadászat örömeivel és izgalmával kezdtem válogatni anyám prózai hagyatékában. Néhány megjelent nyomtatásban is, de a legtöbb gépelt kéziratban, sőt egy-kettő csak kézirásos formában maradt fenn.

A kiválasztásnál nem tudtam elnyomni személyes érzéseimet, kötődésemet a családi emlékek iránt, így sok ilyen novella került a kötetbe. A többi írás is anyám közvetlen vagy közvetett élményeit idézi, nem nélkülözve a kritikus látásmódot és elkötelezettségét az erkölcsi értékek iránt. A novellákat egy sci-fi szerű, vagy inkább látomásféle olvasmány és egy odamondogató meseparódia foglalja keretbe.

Fantáziája, természet- és hangulatileíró képessége, lényeglátó gondolatai s a mód ahogyan képes volt kifejezni azokat, prózai műveiben ugyanúgy érvényesülnek mint verseiben, melyek leginkább jellemzik munkásságát.

Babics Jenőné, sz. Szepesi Edit

2014. november

Tartalom

A fenti végtelenség	5
A hőstett	21
Az a jeles karácsony	29
A kis Dorrit	37
Ének a boksák emberéről	41
A borsóleves	46
Pásztormise	51
Bedenek	56
Az ezüstcipő	61
Miért szeretem?	66
Lift és kínai váza	72
A Baross utca	82
Három fenyőfa	88
Milka kisasszony	92
Soha nem vagy egyedül	97
Bölcs Csiperke	102

A fenti végtelenség

Til-Til egy hólyagban lakott, vagyis egy olyan légbuborékban, amilyenben valamikor a vizipókok laktak, oly ősi régen, annyi ezredévvvel ezelőtt, hogy Til-Til azt kis úszóhártvás ujjacskáin nem is tudta kiszámolni.

Kényelmetlen körülményei nem mindig zavarták, mivel e tekintetben majdnem tökéletes demokrácia uralkodott Balneában. Kisebb-nagyobb telepekben 1000-1500 buborék alkotott közösséget, szorosan egymáshoz és a tengerfenékhez tapadva. Ilyenben élt Milti is, a kecses és törékeny balnelány, meg Tot, Mat, Fet, Suti, a balne-klán ifjú tagjai, no meg a felnőttek: a Pák és Mák – a házaspárok – egy-egy közös buborékban. Az pedig különösen nagy előnye volt e léggel töltött apróbb-nagyobb gömböcskének, hogy elválva a homokos vagy sziklás talajtól, utazni lehetett bennük, bár ez a Balnea-világ annyi változatossággal nem szolgált, amennyit például Til-Til tudás- és kalandvágya megkívánt volna.

Szakaszonként, rövid időre, elhagyhatták a hólyagokat, mert a testmozgásra szüksége van a fiatal szervezetnek. Az idős balnék egyik-másika – elhízva - teljesen kitöltötte már a maga buborékját, testhelyzetük olyankor gyötrelmessé vált, sőt, esetenként a halálukhoz vezetett.

Til-Til ezért annyi időt áldozott kedvenc sportjának, a delfinekkal való vetélkedésnek, amennyit csak lehetett, amennyit fejletlen kopolyúja és még nem egészen kifejlett tüdeje megengedett, az átmeneti folyamat egynegyede táján.

Til-Til nem tudta, hogy ő átmeneti lény, de azt igen, hogy a faj amelyhez tartozott, valaha fönt élt, „fönt”, a tenger szintje fölött, szilárd, kemény tömbökön, más, már kihalt fajokkal együtt. Ezeket magához szelídítve uralta és kihasználta vagy megette, a vadonélőket pedig addig öltesztítette, míg el nem tűntek ama szilárd felületről, amelyet „földnek”, vagy abból az oxigéndús elemből, amit „levegőnek” hívtak. Harcba állt annak az elemnek a lakóival is, amely elemben most élni kényszerült. Nem volt kopolyúja, sem úszóhólyagja, viszont tüdeje hatalmasan, fejletten szolgáltatta egyéb adottságait. Például kommunikációs tehetségét és szervezni tudását. Így lett a bonyolult populáció uralkodó faja.

Til-Til korában a faj e kiváltsága már félig a múlté lett. A beszéd leegyszerűsödött jelzéseké kopott. Helyét átvette a testbeszéd, és egy praktikus kódrendszer, amire a létfenntartáshoz szükség volt.

A társadalmi életet és a szükségletek biztosítását szolgálták azok a hatalmas ballonok, amikben a saját búrájuk nélkül, egy közös légtérben összejöttek. Itt táplálkozhattak, segíthettek az élelem összeállításában. Az éppen nem volt változatosnak mondható: alapanyagát zöld alga, moszat, apró rákok és szinte mikroszkopikus tengeri csudabogarak képezték. Pép volt az a javából, koncentrált kotyvalék, ami csak testük életben tartását biztosította. Ilyen ballonokban állították elő a mesterséges levegőt, fényt, meleget és a sószegény vizet. Máshol múltjuk írásbeli és képi dokumentumait őrizték. Ott tanulták meg ismerni a gyökereiket, fajuk sorsát, jelenét és lehetséges jövőjét is. Ám mindezeket csak a gondosan kiválasztottak, az erre még alkalmas felfogásúak sajátíthatták el, akik a régi tudásanyagból a fontosat még képesek voltak befogadni.

Ilyen kiválasztott fiatal volt Til-Til is. A gyöngébb képességűekre nem fordítottak gondot, azoknak jutott fizikai munka bőven. A régi, írott nyelv tekerceiben és könyvekben őrződött meg, Til-Til pedig kiharcolta a maga számára, hogy ezekhez időnként hozzájuthasson, így a megfejtett írásalakok némileg gazdagították szókincsét. Fogalmak vesztették el ugyan a számára is jelentésüket, tartalmukat, olyanok, mint: nap, hold, virág, hegy, felhők, rét, utak, autók és repülők, hidak, folyók, források és sok minden még, ami a legendák világába tartozott.

Ám megtudhatott egyet s mást a pusztítás szörnyűségéről is. Némi fogalma volt a gyilkos eszközökről, azok hatásáról, csak éppen elképzelnie volt nehéz, hogy milyen is lehetett az az általános kataklizma, amely az emberi faj életben maradt egyedeit a tenger mélyére kényszerítette. Itt egy előkészített művi berendezés várta a „szerencséseket”, egy luxus-elemekből álló, amely elemek mára tönkrementek, nem is volt rendeltetésük, maradványaik már megbámulni való ócskaságnak számítottak. Készítőik nyilván arra gondoltak, hogy ez a mélytengeri életforma átmeneti lesz. Végzetes-nagyot tévedtek ezek a derűlátó elődök, évezredekben kifejezhető. Olyannyira, hogy időközben megkezdődött már a biológiai változás is, a devolúció.

Til-Til korában ez már valahol negyedúton lehetett. Nem csupán egyes szerveik módosultak, hanem külső megjelenésük is -, éppenséggel nem előnyükre. Bőrük síkossá vált és teljesen szőrtelessé, törzsük tömbössége akár a fókáké, karjuk-lábuk megrövidült és a félig már kifejlődött úszóhártyák miatt hajdani kecsességük végleg elveszett. Nyakuk megvastagodott, forgatni alig tudták már, ezért a szemük jobban kidülledt és mozgékonyabbá vált, mint valamikor. Egyes hullőfajok látószervére emlékeztetett a redős szemhéjak keretében. A hajdaninál vastagabb szaruhártya fedte, hogy a helyenként majdnem

koncentrált tengeri só ne marja ki az üveges testecsskéket. Talán ezért volt, hogy a szépségről alkotott fogalmak nem csupán változtak -, hanem szinte semmi jelentőségük nem volt többé. Ám Til-Tilben olykor furcsa, fájdalmas öröm ébredt, ha látta, hogy a homályon átszűrődő fény mint csillant meg egy-egy színes hal szivárványos pikkelyzetén. Néha egy ezüstkék halraj úszott el fölötte, vagy éppen kavargásuk középpontjába került. Az áttetsző testek egységes koreográfia szerint mozogtak, csavarodtak, spirálisan föl- vagy lefelé tartva.

Ebben a mozgásban volt valami, ami leginkább a zenéhez, a tánchoz hasonlított, csakhogy Til-Til nem tudta, mi a zene és mi a tánc, csak érezte, hogy amit lát, az magával ragadja, édes szédülettel tölti meg egész bensőjét. Ez az élmény Miltit jutatta eszébe, szokatlanul, szinte illetlenül karcsú testének hullámos vonalait, mozgása játékos, kedves fürgeségét. Milti aranyos sapkát viselt kis fején – ládamélyről való, talált kacatot -, szemecskéje ragyogott, akár a tiszta akvamarin. Szép volt a maga nemében, s bár a szépség fogalmát nem ismerte, volt kicsi lényében egy árnyalatnyi ártatlan kacérság, öntudatlan, ingerlő nemi vonzóerő. Ezzel hívta fel magára az apró hímek figyelmét. Számára egyik olyan volt, mint a másik, de Til-Tilt száz közül is megismerte a búrák alatti kavargásban, vagy a tömörülő közegben egymást keresték, s ha megtalálták, láthatta a többi mamlasz, hogy ők ketten összetartoznak. A fiú nyugtalan, örök keresőként egyszer egy kőzet alatti üregre bukkant, és abban egy sókristállyal, algával és mészréteggel bevont ládára. Kivonszolta a nehéz tárgyat oda, ahol volt némi fény, aztán megkereste Miltit és magával húzva, sikerült ráragasztania a saját izgatottságát. Ketten, minden erejüket megfeszítve, nekiestek a titokzatos leletnek. Az végre engedett az erőszaknak, kinyílt és megmutatta hihetetlen tartalmát.

Albumok voltak benne, átlátszó, síkos tapintású göngyölegben, az albumokban képek -, festményekről készült fotók. Egy valaha létezett, színes, érdekes világnak tanúbizonyságaiként ábrázoltak tájakat, növényeket és csodálatos állatokat. Látványuktól a két lényecske remegni kezdett. Izgalmuk egyre nőtt, egyikről a másikra szállt, kölcsönösen fokozva-erősítve a másikat. Hasaltak az érdes, kagylótörmelékes talajon, furcsa kezük futott a képek síkján, utánarajzolva az ábrák -, alkotások körvonalait. Találgattak és felismertek, és fejhangú, apró sikolyok kíséretében hívták fel egymás figyelmét valami különösképp érdekesre: „nézd, ez vajon mi lehet?”

Csak akkor hagyták abba, amikor fogyni kezdett a levegőjük, és észrevették az életveszélyre utaló jelzést. A ládát visszatolták az üregbe, aztán valamelyik csarnok védelmébe bújtak, hogy kiheverjék a hirtelen megrázkódtatást. A mesterséges fény itt tompa volt, takarékos áramforrásból jövő. Birodalmi titokként tartották számon a fény, levegő és édesvíz előállításának módszereit -, a technológiát alig néhány „káder”: megbízható Balneabéli ismerte, s örök száműzetés lett volna a büntetésük, ha a titkot elárulják -, az pedig egyenlő lett volna a halállal. Ha a berendezések pusztulnának el, akkor Balnea is, velük pedig, lehet, az utolsó értelmes faj, s ki tudja, lép-e valaha másik a helyébe? Talán soha, eltűnik örökre az értelem, helyet adva a vegetatív létezésnek.

Két kis „félembert” lényecskénket más gondok foglalkoztatták: szóljanak-e a csodálatos leletről, vagy őrizték meg ezt az értéket, ami valójában a legtöbb balne számára haszontalan, mert sem megenni, sem mint anyagot felhasználni nem lehet. Végül úgy döntöttek, hogy hallgatnak róla. „Van egy közös titkunk!” – mondta a fiú, és Milti boldogan rábólintott.

Mégis volt némi büntudatuk, mert Balneában íratlan törvény volt, hogy minden közös. A magántulajdon fogalmát nem ismerték. Az életformájuk sem lehetett egyénre szabott, s csak a napi létezésre korlátozva távlatot nem nyitott senki előtt. Az átlag-balnékban fel sem merült az igény ilyesmire, Til-Til tudásszomja ritka kivételnek számított. A távolabbi jövőt a jelennel összekötő lehetőségek kutatása a bölcs Öregekre hárult, őket minden balne módfelett tisztelte.

Az átlag balnék feladata az élelem alapanyagainak gyűjtésére, fizikai munkák elvégzésére irányult, igen szűk keretek közé szorulva. A kicsik játékra való jogát mindenki tiszteletben tartotta, és ők éltek is ezzel a joggal. Ám fejletlen kopolyájuk miatt hamar vissza kellett bújniuk a gömbbe, vagy a csarnokok valamelyikébe, ahol megtanulták azt, amire feltétlenül szükségük volt további életük során.

E belterjes, távlatok nélküli világ valamikor, a szárazföld embere számára az izgalmas felfedezések tárháza volt, Balnea lakói részére kényszer-lakhely.

A különös, változatos formájú élőlények közelsége egy központi kérdést jelentett: veszélyesek-e azok egyedei rájuk nézve, amely fajok-fajták ott éltek körülöttük, vagy sem, s hogy közülük a kisebbek alkalmasak-e táplálkozás céljára, vagy ehetetlenek. A különösség varázsa megszűnt, miután lakosai lettek e valamikor bizarrnak tűnő, vonzó és titokzatos közegnek, az pedig szükségszerű, egyetlen léttérukké lett és az is maradt.

Til-Tilben, legtöbb társától eltérően, a megismerés, a felfedezés vágya élt, az munkált benne. Azért nem érte be a maga megszabott, szűk, homállyal és tilalmakkal teli világával -, tágabb lehetőségekre vágyott.

A vágyak sokáig nem öltöttek határozott formát benne, sem képzetekké, sem fogalmakká nem válhattak, nem volt mihez kötnie őket. Ám attól kezdve, hogy a ládát és annak tartalmát meglelték, formálódni kezdett előtte a megfoghatatlan...

Az, amely fajtársai többségének agyában már nem kapott helyet, őbenne bontakozni kezdett dimenziói lettek, képzetekből fogalmi valóságokká körvonalazódtak, azt a vágyat hozva létre, hogy mindezt a tudat határain túl, mint létezőt tapasztalhasssa meg, s vehesse birtokába! Alaktalan ábrándok rendeződtek tudatában összefüggésekké, gondolatokká, túl az észlelésen, az érzékelésen, gondolatokká, amelyeket jó lett volna megosztani valakivel! De – kivel ?!

A sok Pa és Ma közül (mert minden Pa és Ma bármely balne-gyermeké lehetett, minthogy közösen nevelték őket, vérségi összetartozást nem véve figyelembe) megkérdezt néhányat, de válaszuk nem elégítette ki őt. Végre az egyik Pa Nagyöreghez küldte, mivel úgy tartották, hogy Nagyöreg a Mitu, azaz mindentudó.

Mitu azon a nyelven, az „ősvilágin”, amelynek szerkezete már kezdett kifermálódni Til-Til sima, kerek kobakjában, elmondta, hogy az a FENT nincs többé, azt bűnös felmenőik elpusztították, mert többet tudtak a kelleténél, de azt a „többet” rosszul használták fel. Képeket mutatott, borzalmas, megdöbbenő képeket a totális pusztulásról...

Til-Til elszomorodott. Napokig üldögélt a hólyagjában, nem evett-ivott, minden erejét arra használta fel, hogy leküzdje makacs, rögeszmés vágyát a fenti világ iránt. Igazán, őszintén-nagyon igyekezett, de minél nagyobbban és minél igazábban, annál kevésbé sikerült sóvárgását akár enyhítenie is...

Meg kell lennie! Talán önmaga se tudta, mit ért ez alatt... Megkérdezte Miltit, hogy akar-e vele tartani. Milti akart, bár félős volt, képzelete pedig nagyon szegényes, de Til-Til nélkül maradni végképp lehetetlen dolog olyasvalakinek, aki ebben a fiúban látta kis élete egyetlen célját és értelmét, bárha „cél és értelem” számára ismeretlen fogalmak voltak. De az érzés maga egyáltalán nem volt ismeretlen: élete vezérfonala hogyan is lett volna az? E fonál mentén mozdult arrafelé, amerre apró társa kívánta.

Az pedig már eldöntötte magában: neki mennie kell!

A két gömböt friss oxigénnel olyan tágra töltve, amilyenre csak lehetett, gyomrukat teletömve azzal a zöld, algás kotyvalékkal, amely létük fenntartását szolgálta, elindultak egy bazalttömb függőleges fala mentén, ösztöneikre hallgatva, fölfelé. Kihasználtak minden kedvező tömegmozgást, a víz felhajtó erejét, kímélve a sajátjukat, amelyre még nagyonis szükségük lehetett. Így utaztak a fenti félt-vágyott világ irányában, Til-Til a maga vonzalmától-vágyától úzve, a balne-lány pedig egyetlen Til-Tilje után, csak utána, csak vele, csak miatta!

Fent várta őket az a világ, amely minden lehetett -, vagy maga a SEMMI. Eligazítás, felnöttek irányítása és védelme nélkül, egyre távolabb a buborék-teleptől, amely léterük és otthonuk volt, kiteve áramlatok szeszélyeinek, a veszélynek, amely pillanatonként, bármikor rájuk törhetett: hatalmas viziszörnyek támadásainak, gonosz falánságnak -, mindez csak úgy volt elviselhető, ha nem foglalkoztak semmi mással, csak a végcél gondolatával, a reménnyel, hogy odafent nem a pusztulás irtózata várja őket, hanem valami egészen más, amiért érdemes volt vállalni minden kockázatot.

A reményt az erősödő fény és a fokozódó meleg-érzet, a víz színének változása szilárdította bennük. Hullámok jöttek, áttetsző kékek, tündöklő smaragdosak, türkizek és kobaltok, aransárga sávokkal csíkozottak, percenként változó árnyalatokkal bővelkedők. Mindez ujjongást, mámoros örömet okozott volna, ám a hullámok mozgása minden átmenet nélkül egyre szilajabb lett, egyre durvább és kíméletlenebb. Éles, fogazott szirtfalakhoz csapódva erejük szinte robbant, ahogy sisteregve a kövek éleinek ütközött. Egy részük molekulás permitté válva hullott vissza az elemi, nyugtalan tömegbe, amely pusztító óriássá lett a felszín közelében.

A fáradt, ijedt lényecskékkel is gonoszul elbántak: zátonyokhoz, gránitkövek tömbjeihez vágták őket, majd sodorták tovább, mint élettelen bábokat, s tették ezt mindaddig, amíg eszméletüket elvesztették, amíg ellenállásuk felmorzsolódott teljes egészében. Akkor megunták a velük való játszadozást, s egy szelídebb hullám kirakta őket egy homokos partszegélyre.

A fiú tért először magához. Kinyitott szeme belekáprázott a szokatlan fényözönbe, sápadt bőrét meleg sugarak verték -, úgy érezte, hogy mindjárt meggyullad. De szeme – bár nagyon lassan -, mégiscsak megszokta a fényt, a tenger felől érkező enyhe légáramlatok pedig valamennyire hűtötték felhevült testét. Kissé megnyugodott, fel is bátorult, már körül mert nézni. A sárga fövénybe félig belefúródva feküdtek mindketten. Ahogy beletúrt ebbe az omlós, kristályos anyagba, tenyerén érezte: alig valamivel lejjebb már nedvesebb és hűvösebb réteg van, amelynek érintése kellemes, enyhítő hatású. A part elhagyott volt, békés -, sehol nyoma semmiféle élőlénynek. Ám a sárga egyhangúságot elszórtan színes félgömbök tarkították, s e gömbölyűségek körül fehér tárgyak heverték, meglehetősen összevisszaságban, mázas csillogással a vibráló fényben.

Beljebb zöld, karcsú törzsű növények, a törzseket széles lombzat koronázta -, ilyeneket már látott, s nem is csak egyfajta a kíváncsi Til-Til, festményeken és fényképeken is, a láda kincsei között. A fák, sűrűn egymás közelében, árnyaikkal sötétítve a többiét, lengtek a szélben, alattuk táncoltak, rezegtek apró, kerek rokonaik: a bokrok. Szivárvány-árnyalatú, változatos formájú díszeikkel hasonlítottak a tengeri csillagokhoz, csak hogy ezek barnás talajból nőttek ki, abból nyerték táplálékukat is.

Nem messze tőlük mozgékony, szövevényes indák kúsztak fel valami hálószerű korlátra, hínár módjára képeztek fonadékot, szabálytalan mintázatút. Levélkéik mint apró tenyerek fordultak erre-arra, a szél járásának megfelelően. A fák mögötti emelkedőt keskenyebb-szélesebb ösvények szeltek át, s ezek szögletes, fehér falú építményeknél értek véget.

Felkeltette Miltit. Az sírt, hogy fáj a bőre, éhes és szomjas, és hiányzik a gömböcskéje. Ellenségesen bámulta az idegen világot, számára itt minden utálatos volt.

Rövid lábukon lassan araszoltak a fák felé. Érezték a nehézkedés visszahúzó hatását -, itt nem volt víz, amely ezt ellensúlyozta volna. Elbújva a kusza növényi sűrűségbe, valami ehető után keresgéltek. Hullott gyümölcsök feküdtek a fák alatt, kerek sárgák-pirosak, bőrük az eséstől fölrepedt. Til-Til megkóstolta az egyiket. - Finom! - kiáltott. - Kóstold meg te is!

Miltit csak az éhség vette rá, hogy beleharapjon a sárga szörnyűségbe. Valahol fentebb kis erecske bukkant elő a bozótból. Víz volt, tisztának tűnt, ihatónak.

- Jobb, mint a mi vizünk odalent! És egyáltalán, minden jobb és szebb és kedvesebb, mint képzeltem! Itt fogunk élni, élni, igazából, élni fogunk! Mert nézd: nem volt igaza Mitunak, hogy itt elpusztult minden, ez a föld nem adta fel, most egészséges és gyönyörű. Itt lakni, ez maga a csoda! -

Zajt hallottak. Annyit mindketten megértettek, hogy emberi beszédet hallanak, a lejtésből inkább, mint a szavak tartalmából. Magas és mély hangok értek el hozzájuk, sokan beszélhettek egymás szavába vágva, s felcsendültek hol éles, hol dallamos futam-szerúségek. Kacagást nem hallottak még soha, de érezték, hogy ezek a jókedv hangjai lehetnek.

Egyszerre napban ragyogó testű, többnyire fiatal lények futottak ki a partra, karcsúak, magasak, igen mozgékonyak. Fejükön valami lobogott a szélben, úgy hullámozott, mint sok hal selymes uszonya. Testük egy részét vékony, színes anyag borította, hasonló a virágok szirmához, leveléhez. Volt, amelyik virágfüzért, kagylóból fűzött ékességet viselt a nyakában. Sokan a hullámok közé vetették magukat, mások a partra heverték, megint mások csak szaladgáltak, és nagy, színes gömböket dobáltak egymásnak. Ha elfáradtak, leültek, vagy lefeküdtek a fehér micsodákra, s vékony csöveken keresztül átlátszó edénykékből színes italokat szívtak. Voltak közöttük erőteljesebb alakok is, ezeknek az ágyékát apró anyagdarabka fedte, nem takarva el izmos csípőjükből, combjukból semmit. Válluk széles, derekuk keskeny, lábszáruk hosszú s mégis erőteljes volt.

Messziről megszólalt valami lüktető, a levegőn végighullámozó, ritmikus, zengő, ám néha erőszakosan dübörgő hang-egyveleg, amely ezeket a jókedvű lényeket még inkább derűssé tette, sokan különös taglejtések kíséretében többedmagukkal mozogni kezdtek, ütemre, párban, vagy köröket alkotva, csoportosan. Til-Til nem tudta, hogy ez zene, olyan, amire táncolni szokás idefenn, de áradó gyönyörűséget érzett minden porcikájában.

A tenger színe olykor mélykobaltra váltott. A torlódó, fehéres habtarajok között a barna testű lények csupa életöröm voltak, csupa gondtalanság. Elmerültek, majd felbukkantak, és sikongtak ujjongó örömben -, élvezték hogy egészségesek, fiatalok, szépek. Időnként nevetgélve menekültek ki a partra egy-egy szilajabb hullám elől. Lefeküdtek a homokba, arcukat és testük részeit kitették a fénynek-szélnek-levegőnek. Időnként valami síkos anyaggal bekenték magukat, vagy társaikat, s a kenekedés után bőrük még bronzosabban fénylett a rájuk zúduló sugarakban.

Til-Tilt mindaz, amit látott, elvarázsolta. Formátlan, kerek szája nyitva maradt az ámulattól. Mennyivel szebb világ ez a fenti, mint az övék, a tengerfenéki, az a lehangoló, fakó, szűkös és jövőtelen!

Milti szorongott, félt, gyanakodott. Gyűlölettel nézte a parti kavargást, kicsi arcára kiült az ellenszenv. Gyomra émelygett a hullott gyümölcstől, felázott bőrén apró hólyagok piroslottak, s viszkettek, égtek kegyetlenül. Ágak szúrták, lábacskaíra bogarak futottak, szárnyas, rosszindulatú lények zúgták körül.

- Jaj, Til-Til, rossz itt, Milti nem szeret! Vissza, haza, Mituhoz, Fethez, Mathoz, Sutihoz!

- Milti! Ez itt nagyon-nagyon jó! Jó Til-Tilnek, jó Miltinek, meglásd, kicsi, meglásd!

Átölelte a kislányt. Az fejecskéjét a fiú mellére hajtotta, és egy picit, egy egészen picikét megnyugodott. El is szundított, de ez nem volt az igazi, pihentető alvás. Időnként összerázódott, borzongott, és vékony szájalmas hangocskákat hallatott, amitől a fiúnak összeszorult a szíve.

Egyszer aztán ő is fölrettent. Loboncos, nyitott szájú, apró szörnyeteg rohant feléjük szörnyű nagy lármával. Négy lába volt, az sem csupasz, nyelve kilógott, lihegett és morgott, éles és fülsértő hangon üvöltözött. Úgy tűnt, azonnal rájuk ront, de egy kéz visszarántotta, egy másik nagyot vágott a hátsó felére. Ettől meglapult, de morgott tovább, fenyegetően forgatta szemét, s hangja időnként megint fölcsattant.

Addigra már sok fiatalabb-idősebb példány sereglett köréjük, nézték a két különös teremtményt, az ijedségtől félig dermedt nagyobbakat, és a belé kapaszkodó, halálosan rémült picikét. Ámultak, kiáltoztak, de korántsem barátságosan. Egyikük kinyújtotta a kezét, és megsimogatta Til-Til karját. Az nem húzódott már vissza, megérezte, hogy nincs a mozdulatban ártó szándék, gonosz indulat. Inkább a barátkozni akarás jelének vélte, s maga is felbátorodott.

- Én Til-Til, ő – a kislányra mutatott – Milti. Jöttünk onnan, nagy vízből!

- Nahát, beszélnek! Én azt hittem, csupasz állatkák!

- Til-tIL nem állat! Til-Til beszél! Nem sok, de tud! Til-Til okos!

A szép, magas lények nevettek. Til-Til ezt a barátság jelének vélte, s Miltit maga után húzva ment velük arra, amerre azok: a part irányába, egy nagy, színes félgömb alá. Ott még többen gyűltek köréjük, nézték, tapogatták őket, kérdezték is, és a fiú válaszolt, ha tudott, a maga nagyon hiányos nyelvén. Mégis volt valami a fentiek viselkedésében, ami Til-Til-nek sem tetszett. Úgy vizsgálta egyik-másikuk, mint ahogy nagyon ritka, vagy ismeretlen állatfajtát vizsgál az ember, az alacsonyabb rendűnek szóló leértékeléssel. Nem rosszindulatból, hanem ösztönösen.

- Til-Til ember, ember, és Milti is ember!

Végre néhányan a vitatkozók és bámulók közül kezdték már fölfogni a tényt: ez a két, különös kinézetű lényecske valahogy mégiscsak amolyan embertárs-féle.

- Hívjuk a professzort! Végtére ő a szaktudós! Ki más tudná, mint ő, az antropológus, miféleképpen ezek a kis idomtalanságok?

Eltelt földfelszíni számítás szerint jó félórányi idő, amíg a professzornak nevezett, idősebb emberkét előkerítették. Ez kissé alacsonyabb volt a többségnél, kevésbé izmos, feje majdnem olyan tar, mint Til-Tilé. Négy szemet viselt, kettő ezek közül a sajátja volt, kettőt rafinált módon erősített valódi szeme elé, s azokon keresztül vizsgálta nagy alaposággal a két jövevényt.

Miután tüzetesen megszemlélte őket, meg is tapogatta, főként a koponyájukat, aztán arcuk arányait, a szemüreg mélységét, majd végig egész csontozatukat, izmaikat, az ízületek formáját, úszóhártyás kezüket és lábfejüket. Aztán hosszú, tudományos magyarázatba kezdett, amiből Til-Til egy szót sem értett, ám a kíváncsi fiatalok sem túl sokat.

Végül, mintegy összegzésül, közölte:

- Kétségtelen, néhány antropoid vonás arra utal, hogy ezek itt emberszerű lények, de legalább ugyanannyi, hogy nem azok. Valószínűsíthető, hogy ők az evolúció tévedésének áldozatai. Csökevényes, további fejlődésre már képtelen teremtmények, ami fizikai, értelmi és érzelmi lényegüket illeti! Ha kísérleti alanyként laboratóriumba kerülnek, további megfigyelésre...

- Ketreche, mint az állatok? – kérdezte egy kislány, és átölelte Miltit.

- A cél érdekében – elképzelhető...

A professzor rövidesen visszavonult, méltóságosan, fölénye tudatában, bár lehet, hogy az alatt a tudat alatt volt némi bizonytalanság is, némi belső pironkodás, hogy nem volt képes tanítványai számára megnyugtató magyarázattal szolgálni. Valójában meghátrált, és eszébe se ötlött, hogy a felelősség a két „lelencért” most már az övé, mivel tudott a létezésükről. Otthagyta a fiatal kíváncsiság számára, egyben játékszerű „az evolúció tévedésének áldozatait”.

A partiak, még a szenzáció hatása alatt, megterhelően sokat foglalkoztak „vendégeikkel”. Étellel és különböző italfélékkel kínálták őket. Miltire virágszoknyát adtak, Til-Tilre apró ágyékkötőt. Úszóversenyt rendeztek, és ujjongtak, ha legyőzték a kettőt, a „tenger gyermekeit”. Később megcsappant az érdeklődésük, más irányba fordult, megunták és magukra hagyták őket. A nap már hanyatlott, s ettől hirtelen hűlni kezdett a levegő. Milti fázott, és fájtak megint a napkiütései.

Akkor ketten a „teljesértékűek” közül mégis odajöttek hozzájuk, valami bolyhos, eléggé kétes illatú takaró-félével, amit a kicsikre borítottak.

- Aludjatok csak, kis csúfságok! ...Holnap jön a prof, a hájfej, az embertan főtudora, elvitet magához, megköt, bezár, megmér, lemér, búrába rak, sajtót hív, tudományos tanulmányt ír rólatok -, ő híres lesz, ti meg – ki tudja? Mint mutatványos cipel majd végig két országon, tízen, meg ahány csak létezik... Ez lesz holnaptól. De most – csak aludjatok. Nyáron rövid az éjszaka...

Til-Til inkább a hangsúlyból értett. Volt abban egy kis együttérzés, sajnálkozás, de lenézés, meg valami baljóslatú is, de már semmi igazán kedves, testvéries, semmi bátorító, biztató. Élesedő ösztöneivel megérezte, megértette: ezek itt őket soha nem fogadják be, soha nem

fogják sem őt, sem Miltit maguk közé valónak tekinteni, itt ők – rokotalanok, mutogatni való szörnyecskék lesznek, s ez a föld, ami túlélte a „legfejlettebb lény” gyilkos-öngyilkos, örült merényletét, (amely teremtményből csodaképpen néhány példány idefenn maga is túlélte az armageddont, elegendő a szaporodáshoz, az élet továbbviteléhez), ez a föld, ez az ég, ez a csoda! - nem az övék! Ők itt – hontalanok, kitagadottak...

Egyedül, egyszál magukban a parton... Hang se volt körülöttük, csak a dagadó, majd visszahúzódó tengervíz suhogása, ismerős moraja, a zúgás, amely olykor elhalkult, máskor fölerősödött -, az elemé, amelyet otthagytak, amelytől elmenekültek. Eltűnt a nap, s helyén megjelent az a másik égitest, a pikkelyfényű, hideg és félelmetes. Aztán felragyogtak az apró, ezüst csillámok, a hatalmas égitestek távoli életjelei.

És akkor Til-Til megfogta Milti apró, úszóhárttyás kezét, és elindult vele – hazafelé.

A hőstett...*Anyai nagymamám emlékére*

- Mi ez? – kérdi anyu, kinyitván azt a kis könyvet, amibe a tanárok szokták beleírni a szülőknek szánt közlendőket.
- Intő... - válaszolok leheletfinoman...
- Intő -, azt látom! De ez legalább kéthetes! Miért nem mutattad meg?
- Nem mertem... - halkságom alig több egy sóhajnál.
- Volt már arra példa, hogy agyonvertünk egy intő miatt? Dorgálásnál rosszabbat még sose kaptál.
- Szégyelltem...
- És elhallgatni nem szégyellted... Elkövetni valamit... mit is?
- Nem figyeltem az órán -, beszélgettem.
- Nem bíztatlak, hogy tedd meg máskor is, de ennyitől még a mennyboltozat sose szakadt le. Ha igen -, nem győznénk megtámasztani. Elkövetni valamit semmivel nem nagyobb vétek, mint elhallgatni azt. Ha mindjárt megmutattad volna azt az intőt, idáig már el is felejtettük volna, hogy volt. Így meg kénytelen vagyok intőre intésképp hosszú szónoklatot tartani...
- Ha lehetne -, inkább ne! ...Inkább ezerszer bocsánatot kérek!
- Inkább igen... Meg kell értened: ha csendben lapulsz, rossz lelkiismerettel, csak magadnak okozol gondot: „Jaj, Istenem, mikor fognak rájönni?” -, annak pedig, akinek el kellett volna mondanod, igen kellemetlen meglepetést -, sokszor fájdalmasat is. Én jobb szeretek egy csintalan gyereket, mint egy sunyit, egy fű alatt lapulót, egy...
- Anyu, ne...!
- No, jó!... Gondold el, milyen kellemes lett volna nekem, ha találkozom az osztályfőnököddel és megkérdi, mit szólok

az intődhöz? Két módon válaszolhatnék. A kézenfekvő: „miféle intőhöz?” Akkor pedig pironkodhatnék, moshatnám kezeimet, nehogy valaki rossz, figyelmetlen anyának tartson, akit nem érdekelnek a lánya dolgai. A másik megoldás: rögtönözni, vagyis hazudni valamit. Így keverheti az embert más hazugsága, vagy lapulása hazugságba -, így szüli véték a vétket. No – érted már?

Fölkuporodtam a díványra és ültem ott, ültem, mint élő lelkipurdalás és büntudat. Anyu megsajnálta, leült mellém.

- Egyetlen elhallgatást, vagy titkolózást mentek fel újra és újra önmagamban, pedig ezt a törvény akkor is, most is bűnként tartja számon. A Jóisten megbocsátotta -, efelől szívem mélyéig biztos vagyok -, az én szememben pedig ez a „vétek” nem más, mint a leghősibb cselekedet, amit valaha is el tudtam volna képzelni... Akarod hogy elmondjam?

- Hogyne, nagyon is! – közben örülök, hogy elterelődik rólam a figyelem...

- Kislány voltam még akkor, amikor a gazdaság – nem tudni, mi okból – bekracholt – vagyis: válságba került. Mint ilyenkor mindig, először s tán leginkább az értelmiséget sújtotta a krízis -, vagy annak egy rétegét... Így nagyapád művész-diplomával és tanári képesítéssel alkalmi megrendelésekből tengette a maga és családja életét. Borzasztó nagy volt tehát az öröm, amikor végre szerződést kapott – Romániába... Három templom renoválásához kellett a belső dekorációs tervei -, azonfelül a munka megszervezését és vezetését is rábízták... Ez a megbízatás körülbelül két évet jelentett, de el kellett fogadni, mert másra hosszú távon nem volt kilátás.

Két év – esetleg annál is több! – ennyi időre nem maradhat egy család apa nélkül, s egy apa a családja nélkül, s főleg

egy férj a felesége nélkül, amely feleség a gyámoszlop, támasz és talpkő a házastársa életében...

Papa elutazott, az előlegből némi pénzmagot hagyva otthon... Két hónap múltán jött a levél: most aztán menjünk utána, mert nem találja az ingeit! Pénzt is küldött, éppcsak annyit, amennyivel itthoni dolgainkat rendezni tudtuk és a hajójegyet megváltani a Dunán át, majdnem a Szeret torkolatáig.

Mama intézkedett: a bútorokat depóban helyezte el, mert nem tudtuk két évre előre kifizetni a lakbért -, egy részük a tárgyakra rokonokhoz vándorolt...

Mindez megtörtént -, megvoltak a jegyek is... Még egy este, egy éjszaka, s másnap délelőtt utaznunk kellett...

És akkor... Az ikrek közül a gyöngébbik belázasodott!

- Orvost kéne hívni! – mondta Gyula. Ő volt a legidősebb köztünk, a tizenkét évével majdnem fölnőtt. Mama tüzetesen megvizsgálta a babát.

- Ez torokgyík lesz – mondta – de Istenem! – ha most orvost hívok, a kicsit beviszik a járványkórházba, s mi lesz ha meghal ott – s mi lesz ha nem? Ha haza akarják engedni? Utaznunk kell! – a lakás nem a mienk többé, a bútorok raktárban. A jegyet nem veszik vissza -, nincs biztosításunk. Mit lehet akkor csinálnunk?

Néhány perc múltán:

- Eredj Gyula, hívd az orvost! Mondd meg neki, hogy a pénzt majd megküldjük Romániából.

- Torokgyulladás! – mondta az öreg, kissé süket és kissé már szenilis házi-doktor bácsink – Felírom a gyógyszert, egy-két nap s máris túl lesz az egészen ez a legény!

Gyula szaladt a patikába, Gyula szaladt a patikából. Gyógyszerért, gyógyszerrel. Kissé megnyugodtunk...

Ott kuporogtunk heten két széles ágyon, amit majd holnap visznek el a többi bútor után. Aludni csak kell valamin, nem?

Tíz óra felé a csöppség elkezdett hörögni. Mama megnézte.
- Mégis torokgyík lesz ez! – Ismerte a betegséget tapasztalatból. Az egyik csomagból előszedett mindenféle patikaszeret, valami alkoholfélét és kitörölgette vele a kicsi torkát. Este kilenctől délelőtt kilencig nem aludt egy szemhunyaszt se -, ápolta a picikét.

- Nem akarom, hogy a másikat megfertőzze! Eredj Klárikám és kérd meg a szomszéd nénit, főzzön Vilmoskának Nestli-lisztből tápszert. Azzal ellesz egy darabig.

Mentem. Margitka addig tisztába tette a másik testvérkét és előkapart egy bilit Mariskának. Így kínlódtunk másnapig. Kora reggel jöttek a depósok, elvitték a két ágyat -, el kellett tehát indulnunk a hajóállomás felé. A betegke másnapra jobban lett -, egy kis mosoly is megjelent a szájacskáján -, megint megnyugodtunk.

A behajózás viszonylag simán történt meg -, egyedül Gyulának kellett az indulás előtt lekérdzkedni a hajóról, mert az egyik bőrönd – éppen, amiben a babák holmija volt – a parton maradt. Egy kabint kaptunk heten -, meg is töltöttük. Más utas ott már nem fért volna el s ezt nem bántuk -, Isten tudja, mi történhet még útközben? A beteg baba már szopni is tudott! A másik – az erősebb - oly virgonc volt: nevetett rám, amikor tisztába tettem, rugdalt és a fürtjeim után kapkodott... Igen bőgős volt különben, de most mintha érezte volna, hogy nem szabad ránk fölhívnia a figyelmet. Gyula szaladgált a konyhába tápszert készíteni a számára, mert a mama azt mondta: hátha mégis fertőző baja van a Fridolinkának és ha mellre veszi mindkettőt, óhatatlan a fertőzés...

Nem tudom már melyik napon is történt: a picikénk újra belázasodott -, az a mi kis angyalkánk... Mama megint kúrálni kezdte és a hörgés egy időre abbamaradt.

A kimerültségtől mindnyájan elaludtunk és... reggel arra ébredtünk, hogy nem halljuk Fridolinka sírását-hörgését, de a lélegzetvételét sem... Mama karjára vette, arcát arcához simítva -, majd kis mellét lemeztelenítve a szív működést próbálta meghallgatni. Ám az - már nem volt. Az én mamám akkor tükröt tett a csecsemő szája elé, dörgölte a testecskejét -, tán egy óra hosszat is eltartott e reménytelen harc a halállal.

- Meghalt... - mondta végül a mama. Olyan sápadt volt, mint a blúzod, oly szintelen-fehér -, de egy könnye sem pottyant! Jól bebugyolálta a pirinyót, s ha jött valaki, a karjára vette, mintha még élne...

Mi, gyerekek, fölvaltva szállingóztunk a fedélzetre - nem bírtunk állandóan a kabinban ülni és mama arcát nézni, ami olyan félelmetes volt avval a márvány-nyugalommal. Mint egy álarc. Kemény s elszánt -, nem hagyta magát legyőzni a fájdalom által, mert feladata szerint el kellett jutnia velünk a papához és időben...

Ám minket kiküldött - kettőt-kettőt egyszerre, ne legyünk egymagunk odafönt. Időnként karjára vette a szegény kis halottat és tentikélte, megcsókolta orcáit, dúdolt neki a meleg, tiszta hangján -, ezt nem lehetett sokáig bírni!

Én a Gyulával mentem a fődélzetre; hozzádőltem a korláthoz és néztem, hol a vizet mely félelmesen szétterülve hömpölygött alattunk, hol az örökké változó parti tájat, az ártéren a vízre boruló hatalmas, öreg fűzfákat, odább a dombok hátát, ahogy körvonaluk a szürkületben egymásba folyt, akár a hullámvasút ívei; a falvakat, ahogy a tornyok rézborítása megcsillant vörösen a fényben. Nagy, erőteljes alkonyat volt már, csak messze, a láthatár szélén borongott valami szürkéség.

- Istenem, csak vihar ne legyen, el ne süllyedjen már ez a hajó! Nem elég nekünk, hogy a baba meghalt -, mi lesz papával, ha mindannyian meghalunk és nem fogja soha többé megtalálni az ingeit?

Néha megállt a Ferenc József-kori alkotmány, utasok szálltak föl és le -, aztán továbbmentünk. Ha megölnének se tudnám megmondani, meddig is tartott az ócska teknővel az út - minden zavaros összevisszasággá lett bennem -, körülbelül úgy, ahogy az apám palettáján mosódtak össze a formátlan foltok, hogy már nem is tudhattad, melyik folt milyen színekből alakult ki?

Túljutottunk a Vaskapun, túl a kiszélesített szorosokon - valahol messze ott voltak a havasok felséges ormai -, nem láttuk, inkább csak sejtettük őket... Lapályok jöttek - megint hegyek - aztán egy végtelenbe nyúló, hosszú és eseménytelen síkság következett, és Gyula azt mondta, ilyen síkság van ott is, ahol a papa vár minket.

Egyszer - már közel utunk végcéljához - Gyula jött lélekszakadva a fedélzetről -, kettésével véve a meredek lépcsőt:

- Jönnek a vámosok - jönnek a vámosok!

Tudtuk hogy ez mit jelent, ezért a rémülettől megdermedve egy ideig moccanni sem bírtunk... Már hallottuk a súlyos csizmák kopogását, már azt is hogy nyílik és záródik a szomszéd fülke ajtaja... Akkor a mama megszólalt:

- Te, Gyula, vedd elő az úti okmányokat, Margitka nyisson fel egy-két bőröndöt hogy lássák, nincs elvámolni valónk, Klári, vedd öledbe Vilmoskát, cucliztasd meg kicsit; és Mariska ne kezdjen el valahogy sírni, mert a vámos bácsik azt nem szeretik!

A „vámos bácsik” ott voltak már az ajtónknál - nekem a szájam széle is elszibbadt a rémülettől -, a mamára néztem...

Akkor láttam hogy lassan, nyugodtan kigombolja a ruháját és duzzadt, tejmirigyos, hófehér mellét odaadja a halott csecsemőnek, melle rózsáját annak szájához szorítja, míg a kicsi fejet egy mozdulattal maga felé fordítja...

És én félttem és közben arra gondoltam, hogy a mama most pont olyan mint egy igazi Madonna, mint a Raffael-Madonna, aminek másolatát nemrégiben föstötte a papa valakinek a rendelésére -, csakhogy még sápadtabb és átszellemültebb az arca és láttam egy halvány glóriát is, de lehet hogy az csak a kabin ablakán beszűrődő fénytől volt...

A vámosok közül hárman beléptek hozzánk -, megnézték az igazolványainkat, körülnéztek és látták ezt a kompániát egyetlen fölőttel, ezen még mosolyogtak is, kezüket a sapkájukhoz emelték és – kimentek a kabinból. Mama tartotta még egy darabig a halott picinykét, aztán levette a kebléről, megsimogatta, jól becsomagolta megint és letette maga mellé az ülésre...

A további emlékeim megint csak összerosódtak -, arra emlékszem csak, hogy a kiszállásnál megint nagyon óvatosnak kellett lennünk, s hogy papa ott várt az állomásnál egy igazán tekintélyes, nagy kocsival, hogy hazavigyen bennünket -, vagyis hát az ideiglenes otthonunkba... Hogy mit mondott, vagy mit tett mikor megtudta hogy legkisebb magzata meghalt -, kitörlődött bizony belőlem annak az emléke.

Aztán végcélunkhoz érkeztünk és a plébános úr jóindulatából, teljes titokban eltemettük Fridolinkát, hogy ne toloncoljanak ki bennünket Romániából...

Egy héttel később ugyanez történt a másik kicsivel is, és a plébános úr újra segített nekünk. Így lett a két evangélikus gyermek katolikus módra eltemetve. Szerencsére a szerencsétlenségben, mi többiek nem kaptuk meg a torokgyíkot. Volt, aki már átesett rajta, aki nem, tán valami védettsége volt – Isten, meg a saját életereje segítségével...

Imádtam az anyámat – hiszen tudod -, örültem ha a lábához fekettem, mikor végre néhány órára lepihent. Hallgattam a lélegzetvétélét, halálos kimerültsége dacára sem hortyogott...

Akkor ott - abban a román faluban -, felébredtem halk motozására, ahogy a lefekvéshez készülődött. Vártam hogy elaludjon, hogy majd lábához feketsem, amikor – nagyon halk és nagyon szokatlan hangot hallottam a sötétben, ami az ő irányából jött: a lélek mélyéről feltörő és hatalmas önuralommal visszafojtott sírás, fájdalmasnál-fájdalmasabb zokogás hangját...

- Istenem! A mama sír! – úgy gondoltam, most fog összedőlni a világ!

De nem dőlt össze és mama másnap fölkel, előkereste, kimosta és kivasalta a papa ingeit -, az élet pedig... ment tovább...

Az a jeles karácsony

Lányomnak, 2003. adventjén

A ház egyszerű volt – kicsi, kertes, családi -, Budapest egyik peremkerületének zöldövezetében. Áltornya belül félkör alakú alkóvot képezett, éppen akkorát, amelyben egy nagyméretű fenyőfa elért karácsony idején. Az építményt – kerttel, tágas telekkel – a nagybátyám bérelte az akkor még népesebb család részére, amelynek tagjai eléggé békésen megfértek egymással.

Nekem is jutott egy fekvőhely a kedves tető alatt, ünnepekkor vagy a nyári szünetekben egy-két hetet mindig ott töltöttem. Valóságos Tusculanum volt számomra ez a ház: nyaranta kertje vonzott a mesterséges tavacskával, télen pedig az a regényes hangulat, amely a környéket jellemezte csendes utcáival, behavazott, bokros-fás előkertjeivel. Bentebb, a jól fűtött helyiségekben a kályhatűz ropogása, a konyhából kiszűrődő ínycsiklandó ételszagok elegye bódított, ringatott ünnepi hangulatba, ahogy ott ültem az udvartól apró, színes üveglakokkal elhatárolt tágas verandán – egyre nagyobb, semmihez sem fogható várakozásban.

Akkor már tudtam hogy nem a Jézuska hozza az ajándékot - már sikerült a megrázkódtatást feldolgoznom évekkal azelőtt -, de varázsos, mesés légköre mégis megmaradt az ünnepnek, legbensőbb énemben szelíden világolva. Tudtam, hogy a kinti sejtelmes neszek az előkészület hangjai.

A surrogás a folyosón azt jelenti, hogy akkor húzták be a szalonba a nagy fenyőfát, később kopácsolás, ágak zöreje, egymás közti csendes mormogás töredék-jelei lopakodtak át hozzám, de legyőztem a türelmetlenség, a kíváncsiság parancsát: leselkedni! – mert világos volt számomra hogy e sok titkolózás miattam történik, mivel egyedül én

voltam gyermekkorú ivadék a családban, a többieknek már csak a lelke volt gyermeki...

Maradtam hát a verandán, töltöttem az időt ahogy tudtam. A kis telepes rádióból inkább zümmögés-féle hallatszott, felismerhetetlen dallam – lehet hogy karácsonyi kóruszene, halk csilingeléssel meg-megszakítva. Néztem a hüllőket és halféléket nagybátyám akváriumában, néztem kagyló- és kőzetgyűjteményét, az olvasáshoz nem volt sok kedvem.

Reggel szánkóztunk apámmal, talán egy vagy másfél órán át. Éjjeli szűz-hó települt a már-már ropogós, keményebb rétegekre, a kiderült nappali égbolt kéksége vakított, akár lent a csillogó gyémánt-fehérség. Kevés autó járt akkor még és kevés füstökádó volt a környéken, így ez a világító féhérség megmaradt akár tél végéig.

Orrom-arcom pirosra csípte az éles levegő, de a csikorgó hideg ellenére gyönyörűséges volt ez a szánkós séta apámmal, telis-teli romlatlan örömmel, árnyéktalan fénnel, adventi ragyogással, bízva a jókban, amit az elkövetkező idők – karácsonyok, tavaszok és nyarak – tartogatnak még a számomra.

Honnan tudhattam volna akkor, hogy olyan karácsonyom nem lesz több, mint ez az utolsó, a bérelt Tusculánumban, ahol olyan jó volt élni, álmodni és álmodozni, és ahogy megyünk előbbre-előbbre az időben, úgy fonódnak majd a gondok és gyötrelmek szálai az ünnep aranyos szövetébe. Nagybátyám, elvesztve munkahelyét, nem tudta tovább fizetni a bérletet, a nagyszüleimnek nem volt nyugdíja, fiatalabb nagybácsim, nénikém, unokanővérem keresete csak nagyon szerény megélhetésre volt elegendő. Így keresni kellett két olcsó lakást, széthullott a népes fecskéfészek. Az ünnepek is szerényebben zajlottak, a hétköznapok majdnem szűkösen, később a nyomor határán. De akkor határtalanul gazdag voltam és határtalanul bizakodó.

Bementünk, amikor már marta a hideg az arcomat. Bácsikám felesége jött, az előtérben leporolta rólunk a havat – egyébként is szüntelenül kefélt, porolt, felmosott és padlót fényezett.

Papucsot kaptunk, apám a serénykedőkhöz csatlakozott, engem pedig a verandára számúztek. Engedelmesen hagytam: miért rontsam el az örömeiket?

Sötétedett. Nagymami bejött, felgyújtotta a villanyt, szájamba tömött valami csodálatosat eszményi süteményei közül. Majd kisurrant, az ajtót behúзва maga mögött, de otthagya kötényének kalács-illatát. Később anyám lopakodott befelé és hozott egy kis „böjtöset”, hogy ne éhezzen már az a szegény gyerek! Aztán megint egyedül maradtam.

Már egészen befedett mindent a korán leszálló este, s csak később vettem észre: pilinckázik a hó. A verandaablakhoz ültem, forró arcom az üveghez szorítva, később már az orromat nyomtam laposra, hogy minél többet lássak abból a Szentivánéji álomból, az eleven tündérmeséből, amely emlékezetemben már a magam külön karácsonyi ajándékává magasztosult, misztériumjátékká, az est fekete-fehér háttere előtt.

A bentről kifelé szűrődő fények színes lepkékké varázsolták az egyre sűrűbben kavargó pelyheket, s azok - ittasan ettől a rendkívüli kivilágítástól – egyedi, ám mindig változó alakzatokba rendeződve járták rituális táncukat. Néha állóképpé változott ez a mozgalmas tabló amikor a szelíd légmozgás alábbhagyott. Aztán újra kezdődött valami ünnepélyes koreográfia szerint, egy felsőbbrendű táncmester pálcája intésére. A tavacska a miniatűr várkastéllyal épphogy kitetszett, kiderengett az éteri színjáték díszlet-elemeként. Mozdulni sem tudtam a gyönyörűségtől, ám akkor – megszólalt a csengő és nénikém kissé tüdőbeteg harmóniumja is, jelezve: a főfelvonás következik.

Nem rohantam, szédültem inkább be, a szalon felé. A szárnyas ajtó kitérült s keretében feltűnt a világ – szerintem – legszebb karácsonyfája, tünemény, súlyosan, terjedelmesen, de a sok apró fénytől mégis lebegőn.

A kehes harmónium megemberelte magát, felismerhető dallamokat adott át énekelnivalónak a kissé bizonytalan családi orkeszter számára, mely dalkar sosem tudott megegyezni a hangnemet illetően. Legfelül szárnyalt apám szép tenorja, nagymami és nénikém meleg altja kísérte illendően, nagypapa együtt szuszogott a szerencsétlen hangládával. A többiek némi kitérővel időnként megpróbálták követni az előírt kádenciákat, nem sok sikerrel. Mégis: családi, közös éneklés volt ez, nem holmi hanghordozóról elővarázsolt zenei remeklés, ami pompás, csak épp ezt a fajta bensőséget nélkülözi, az együvé tartozás meghittségét. A hurutos jószág elhallgatott, az ima is elhangzott, következett az ajándékozás szertartása. Ölelések, csókok, papírzörgés, szipogások, köztük én, a megilletődött, a legdúsabban megajándékozott.

Az, hogy a játékok többsége otthon készült, bennem már akkor is a kivételesség érzését keltette, annál is inkább, mert ezek a tárgyak szépek voltak, gondos kézművesség eredményei. Leleményesség, fantázia és ízlés jellemezte őket, bizonyítván hogy a körülöttem élő gyermeklelkű „öregék” mindegyike attraktív, művészi érzéssel megáldott, nagyszerű ember.

Azon a bizonyos verandán volt egy kinyitható hosszú asztal, esténként köré telepedett a ház felnőtt lakossága. Együtt örültek, amikor a lombfűrész-csodák, apró bútorok elkészültek szorgos kezeik alatt, amint a horgolt-kötött pici ruhácskák a babák részére, s maguk a babák is ott sorakoztak már az ácsolt asztal nyers felületén. Nagypapa könnyű kézzel virágcsokrokat festett a kaucsuk-pólyás bölcsőjének két oldalára, idősebb bácsim piros szövettel párnázta ki a széles heverőt és a barokk székecskék, puffok

ülő-felületét. Toalett asztalka is sikeredett ovális tükörrel. A találékonyág, alkotó kedv és szeretet így montírozta össze számomra azt a babaszobát, amely a legapróbb részletekig hasonlatos volt egy polgári család otthonához, de okos gyakorlatiassággal együvé hozott össze három helyiséget: a szalont, hálószobát és budoárt.

A lombfűrészszel kisebbik bácsim remekelt, aki alig tizenhat évesen már a keresztapaságig vitte az én jóvoltomból. Tisztségét komolyan véve időnként kiokított, a „Hát idefigyelj, bikfic!” felszólítás után. Ezt a tréfás, ingerkedő elnevezést nem szívelhettem, sértette izmosodó önérzetemet. Ám egy keresztapa ellen mégsem élhet vétőjogával a cseperedő palánta, főleg mikor az illető keresztapa már jócskán felmagvasodott az eltelt néhány esztendő alatt.

A legnagyobb tekintélyt számomra mégis a nénikém jelentette, keresztanyám, akitől tartottam kicsit, bár szerettem. Ez a kapcsolati viszony kettőnk között mindvégig megmaradt, vagy majdnem mindvégig. Már két gyermek anyja voltam, amikor velem kapcsolatos észrevételeit úgy mondta el, hogy mentegetőzni sem tudtam, nem jött ki hang a torkomon. A vastag gombóc a gégefő és a garat között meggátolt a magyarázkodásban. Mindazonáltal senkitől – apámon, anyámon kívül – annyi emberi áldozatot nem kaptam, mint tőle! Ennek beismerésével tartozom neki, bár rigorózus és kritikus természetével a bensőséges, a teljes őszinteségen alapuló kötést kettőnk között éppen ő akadályozta meg. Csak nagyon későn oldódott fel ez a merevség, ez a bénultság bennem. Akkor, mikor betegsége hatalmat vett rajta, s ő rémült kisgyermekké változva épp nálam keresett-talált menedéket, az én testi-lelki ölelésemben.

Egyetlen mozzanat, töredék eseménysor felidézése mi mindent is juttat az ember eszébe!

Szósztárságba hajlanék, kitérve részletek sokaságára, ha némi írói fegyelem vissza nem térítene a lényeghez, ami ebben az esetben annak a jeles karácsonynak a leírása.

Tehát én, a dúsan megajándékozott, még észre sem térve a révületből, nem tudtam hogy kinek köszönjem meg először azt a kivételes figyelmet, amit nem jóságomnak, szelídségemnek köszönhettem, hanem egyedül gyermeki mivoltomnak. Fogadtam ugyan jó magaviseletet, engedelmességet, hallgatást a szülői és rokon szóra, de egyik erény sem volt sajátom amúgy „szívből igazán”. Szerencsémre a sorrendre senki nem ügyelt, voltak ott és akkor nagy összevisszaságok, egybeolvadó hangzavar, amely állt szipogásból, kis sikongásokból és sírva nevetésből. Soha még ilyen gyönyörűséges kakofóniát!

Családomra – úgy általában – jellemző volt a nagylelkűség, amely túllépett néha a szokásos lehetőségeken, különösképp így, ünnepek tájt. Viszont nem volt jellemző rájuk – manuális ügyességük dacára – az élelmesség a pénzszerzést illetően. Így szinte mindannyian és mindig az „éppen-csakhogy” szűk mezsgyéjén jártak, elég lett volna egy óvatlan mozdulat, egy billenés, hogy a „senki földjén” találják magukat. (Az igazat megvallva, volt ilyen mozdulat, volt „senki földje” is, de erről most jobb ha hallgatok.)

Azon a karácsonyon az „éppen-csakhogy”-ból nem érzett senki semmit. Kinn hófelhős, benn felhőtlen volt az ég, bár valahol a láthatár szélén már gyülekezett némi bolyhos sötétség.

Anyám hozzám hajolt: „Gyerek, te lázas vagy!” A többiek: „Ugyan, csak az izgalom...”

Vacsoráztunk. A hosszú asztal éppen elfért a tágas szalon közepén, s köréje mi tízen, kicsit szorosan, de jó egyetértésben. Középen párolgott mély fajanszban a tejfölös-paprikás halleves, rengeteg halszelettel, ikrával-tejjel, citromos-babéros-pikánsan, ahogy megszoktuk és szerettük, ahogy a családi tradíció megkívánta.

Ott csillogott már a tányéromban is, fehéres tavacska az apró, piros szigetekkel, halmaival tejnek és ikrának s némi haldarabkáknak is. „Vigyázz kislányom a szálkákra!” „Kavargasd kicsit, túl meleg!” „Ne tégy bele kutyapöcse paprikát, nem tudod megenni!” Ez utóbbi ifjabbik bácsim figyelmeztetése volt, kapott is érte nagymamától egy feddő pillantást.

Amikor a „nagymama-csomaggal” ágyba küldtek, már éreztem végtagjaimban az apró tűszúrásokat, melyek nálam a kezdődő láz előjelei voltak. De előbb néhány szót a „nagymama-csomagról”. Ez az egyen-csomagocska éppúgy tartozéka volt az ünnepnek, mint minden egyéb, ami már hagyománnyá lett az évek során. Nagymamának nem volt saját jövedelme a háztartási pénzen kívül, így a „hozzávalókból” gyűjtögette össze a kis Mikulás-zacskók tartalmát: egészséges, szép dióbelet, mandulát, mazsolát és a saját kezével készített extra-pici süteményeket, melyek ízesítése az ő speciális titka volt. Mindenki kapott egy-egy ilyen zacskót – ezzel valószínűleg meg mama a javak egyenlő elosztását, megelőzve minden társadalmi célkitűzést. Mama karizmatikus személyisége kisugárzott minden családtagra, beleértve apámat is. Összetartó erő volt ebben a sugárzásban, szét is hullott a család az ő halála után. Erős volt, nagyon erős -, most tudom csak felfogni, hajlott korba lépve magam is...

Törékeny, madárcontú, aprócska és – hatalmas; így látom most, visszatekintve, anyai nagyanyámat.

Róla másik novellám született, „A hőstett” címmel. Kellott is, hogy házaselete során hőssé legyen, mert nagyapám élehetlensége folytán tehetséges festő létére sem volt sikeres, így követték egymást – egymás sarkára lépve – az ínséges időszakok. De akkor – rövid és viszonylag derűsebb idő köszöntött rájuk, ami feledtette a régi rosszakat, s felnagyított minden jót keskeny látószögünkben...

...Ott feküdtem az időleges ágyon, s éreztem ahogy a láz veszi át hatalmát felettem, a boldog nyugalom helyén. Mindinkább égtem, s már nem jelentett az sem örömet, hogy velem szemben ott volt a babaszobám, kivilágítva pici gyöngylámpákkal. A szalonban még folyt a terefere, nagy nevetések jelezték hogy „Mensch ärgere Dich nicht”-et játszanak. Már nem emlékszem, hogy irigykedtem-e rájuk és sajnáltam-e önmagam. Ezek a részletek kitörlődtek belőlem, amíg a gyönyörűséges mozzanatok egyre színesebben, előbbben ragyognak fel bennem, legkivált, így karácsony idején.

Az ajtó résnyire kinyílt, anyám jött az ágyamhoz, finom tenyerével megérintette az arcomat. Lázmérőt keresett, megtalálta és hónom alá tette, hogy néhány perccel később rémülettel nézze a felszaladt higanyszálat, mint aki nem hisz a szemének. Nem tudom honnan kerítettek orvost a karácsonyi éj közepén, de jött és a vizsgálat után közölte: „Kanyaró!” Gyógyszert is írt fel, ám azt csak másnap tudtuk kiváltani. Arra sem emlékszem, hány napig-hétig marasztaltak ott és minden további fejlemény homályba veszett. Egyetlen benyomás maradt meg tisztán bennem, egy hang másnap-harmadnap reggel a rádióban: „A hirtelen támadt hideghullám tíz ember életét követelte, hajléktalan közöttük őt, a többit ittas állapotában érte utol a hózivatar és a sarki szél...”

Furcsa, hogy agyunk miként szelektál: megőrzi a szépet, az örömet frissen, átélhetően, de fakítja és temeti a csúfat, a rosszat. Védekezik, hogy életigénylésünk ne szenvedjen csorbát az újabb traumákkal szemben, ellenanyagot termel, miként a tudós fertőzött gócból ellenanyagot állít elő.

Így – betegség és szenvedés dacára – az a bizonyos múltbéli ünnep az én „jeles” karácsonyomnak megmaradt útravalóul, mint vándorok „hamuban sült pogácsái”.

A kis Dorrit

Már hallottuk a Katyusák jellegzetes, ugató, idegtépő hangját. A bombák és légiaknák pedig zuhanás közben valami sivító, vagy éles, fűtyülő hangot hallattak, ismétlődő, mindennapi rettegést okozva. A zajszünetek, támadások közötti vészjósló pauzák idején sem lazultak el görcsbe rándult idegeink – legalábbis nem teljesen -, mert a készenlét a következő támadásra állandó feszültség forrása volt. S valamikor karácsony táján éppen, nem volt más választás, a föld alá kellett húzódnunk. E föld alatti térség az úgynevezett „légópincét” jelentette, ami legföljebb a légnyomás okozta agyi-szervi károsodástól óvta meg a jámbor lakosságot.

Ha történetesen pontosan a házra esett volna az égi küldemény, az alsó térbe szorultaknak semmi lehetőségük nem marad menekülésre, túlélésre. Patkányhalál volt az, élve-fulladás, csatorna-végzet...

A kétsoros, földszintes háznak csak az egyik oldalán volt pince: egymás mellett hét fülke szénnek-fának. A lejártnál négyszögű előtér, amiből nyomorúságos folyosó nyílt a rekeszek nyílásaival. Oda hordtunk le mindent, ami a létfenntartáshoz feltétlenül kellett: kevés tartalék-ennivalót, vizet, lécvázás dikókat az alváshoz, ágyruhát, fehérneműt, edényt, lavort, vödröt vagy bilit és sparherdet, aminek a csövét a felszínig vezettük.

Hogyan fértünk meg ott cirka két hónapon át – három korosztály, közel húsz személy -, bizony már nem tudok rá pontosan visszaemlékezni. Voltak kisebb civódások, ám a közös veszély, a rettegés és éppen a megszorultság összeszoktatta az egymástól egyébként tartózkodókat, egymást nemigen szenvedőket is.

Karácsonyfánk is volt. Valaki megkockáztatta a lehetetlent és hazahurcolt egy erdőből kivágott apró fenyőcskét. Ágyúszünetben feldíszített nyomorúságos kincsünk ott ragyogtatta néhány gyertyácskáját egy viszonylag védett sarokban, ahonnan nem szűrődhetett föl a gyér fénynek egy sugara sem, mert a szűk, szénporral lepett ablakok jótékony távolságban voltak tőle. Kellett az a néhány ablak ahhoz, hogy a sok ember levegőhöz jusson.

A nagynéném, aki könyvek nélkül nem bírta ki sokáig, lehozott néhányat féltett kincsei közül: vagy négy-öt kötetet a Dickens sorozatból. Ezeket a könyveket részletre vásárolta – lemondások árán – féltett pengőiből, s fenn a zsúfolt lakásban, az öreg könyvszekrényben kulcsra zárva sorakoztak. Kivételes csodának tűnt, hogy hosszas könyörgésemre végül egyet hajlandó volt kölcsönadni belőlük. Lelkemre kötötte, hogy sem számárfül, vagy gyűrdés, sem ujjnyom ne látszódjék rajta, mert különben örökös elkobzás következik. Tudtam hogy komolyan beszélt, mint mindig, ha számára fontos tárgyról volt szó. Pedig akkor és ott percek-pillanatokon múlhatott, hogy mindenünket – akár az életünket is – elveszíthetjük. Ő már csak ilyen volt, ilyen következetes. Én pedig – a serdülőkor kezdetén – szétszórt, rendetlen és izgága, így intelmei nem voltak éppen ok nélkül valók.

Megkaptam a könyvet olvasásra és az olvasás számomra a teljes belefeledkezést hozta, olyan átélést, amilyennek hosszú életem során csak egynéhányszor voltam részese. Amíg körülöttünk szorult az ostromgyűrű, égett a város szíve, új romok régebbiekre hulltak, feltépett útburkolat görbült aknatölcsér mellé, s mint csontváz meredt égnék a szaggatott sínek tömege és bömböltek azok a fegyverek, melyeknek a nevét se tudtam, csak azt hogy már nem tesznek különbséget a hadi létesítmények - katonai bázisok,

laktanyák, fegyverraktárak - és az egyszerű polgári lakóházak, iskolák, templomok között -, addig én valami egészen másfajta életet éltem. Más korban, más városban, Charles Dickens úr A kis Dorrit című regényének jóvoltából. Abban a korban is találkoztam gonddal, nyomorúsággal,, még az adósok börtönét is megismertem belülről. Jártam a kis Dorrittal a szorgalmas tiszták nehéz útjait, Arthurral bolyongtam a „huza-vona-hivatal” útvesztőiben -, akár valós életem során számtalanszor. Sírtam és reménykedtem a „jókkal” és örültem, ha egy-egy „gonosz” rajtavesztett, ha a vermet ásó saját vermének foglya lett -, pedig kinn, a fejünk felett dúló borzalom nem tett különbséget jók és rosszak között, sújtott, ölt válogatás nélkül.

Felriadtam én is egy-egy közeli robbanás hangjára, amikor a többiek összegörnyedve és holtnémán ültek körülöttem, s csak a falak, a gerendák, téglák, a mészbe-vályogba kevert törmelék kövek sírtak, nyögtek és sóhajtottak helyettük; és amikor a nyomorúságos, apró fenyőn megzördültek, összekocódtak a szomorú díszek, s hulltak a tűlevelek, mint megállíthatatlanul földre pergő könnyeink. Döngött fenn a járda, s megmozdult a letaposott agyagpadló a lábunk alatt, ám ha néhány perces csönd következett, olvasmányomba mélyedtem újra és újra.

Arthur feleségének halála miatt keseregtem, bosszantott a Dorrit család ügyefogyottsága és szeretettel fogtam körül azt a törékeny, sápadt kis teremtest, akinek önfeláldozása emberfelettien szép és megható, mert írója ilyennek álmodta meg, s ilyenek vele együtt én is, az elbűvölt olvasó. Nem zavart, hogy az olvasáskor felfedezett alakok jelleme szélsőségesen megrajzolt: vagy tökéletesen jók és hibátlanok, vagy módfelett, ördögien gonoszak. Számomra meggyőző volt egész létezésük, hús-vér formában rajzolódtak ki s éltek, mozdultak, cselekedtek a saját belső törvényeik szerint.

Így eshetett, hogy nem tudom mikor kapott légiaknát a szemközti ház, pedig akkor repültek ki lakásunk utcára néző ablakai és repedt meg szobánk mennyezete úgy, hogy a letépett zúzalékos vakolat majdnem a földig lógott ki belőle, akár szilánktépett hasüreg szétomló zsigerei.

Nem tudom, hogyan vonultak át a „felszabadító” hadsereg nehéz tankjai és ütegei ellenállást nem mutató kerületünk útvonalain, miközben a szomszédos Angyalföldön javában dúltak még az utcai harcok és nagybátyám saroklakása átmeneti hadiszállássá lett, míg ők lenn kuporogtak a pincében, amit már félig elöntött a víz, a csatornalé...

Váltig gondolkodom, miféle védőburkot vont körém az a Dickens úr könyve által felidézett „másfajta” világ, amit az akkori valóságból teremtett meg a művészi fantázia. Hogyan maradtam valamiként érintetlen és gyermeki a szinte abszurd realitások között, melyek deformálni képesek a kiforratlan lelket – megrontani, vagy cinikussá tenni mindennel szemben ami szép, ami még reménnyel bízható.

Egy magyarázat van, s nem csupán a magam számára: az igazi, a nemes irodalom hatalma ez. Akik ezt az erőt maguktól elvetik, valami fontostól, általános érvényűtől fosztják meg önnön létüket. Üljenek bár bankjegyhalmok tetején, vegyék bár körül magukat kényelemmel, technikai csodák özönével, szegénynél szegényebbek lesznek s maradnak mindörökké.

Ének a boksák emberéről

Lányomnak ajánlva, apai nagyapja emlékére

Régen – nagyon régen – hórihorgasnak láttam. Pedig egyenes törzsű, széles vállú erdei óriás volt.

Élesedő és tisztuló, múltakat idéző emlékezetem most hozza igazán előmbre: ott állt a dombocska tetején, bükkösök, tölgyek, erdei fenyők háttére előtt – szíjas-íjas, öreg bikkfa jómaga is, csakhogy törzse mint a szálfáé, olyan délceg.

Akkoriban fogalmam se volt róla, mit is érek iránta valójában. Most jön fel, emlékkal karöltve az igazi érzés, a mély-mély szereteté.

A fityfirty, azaz én, fejletlen lelkiületével másképp kapcsolódott a látható s a nem-is-érezkelhető világhoz mint mai énem, a csendesken lefelé menetelő.

Láttam egy öregembert, kormos arcút, mert a boksák tövében nincs mindig lehetőség a tisztálkodásra; keze pórusaiban az erdei munka évtizedes, végleges lerakódásait a kéreg és a bütykök szigetei között; láttam hogy orrika belül fekete s fülének karimája is -, akkor jött le a hegyről, szekérral, amit Vihar, a munkaló és táltosivadék húzott lefelé, sokszor épphogy poroszkálva, másszor szertelen iramban... A korlátoltság, amiről fentebb már írtam, nem engedte észrevennem a fontosat: a kormos arcban olyan szem ragyog, mint nyárban, ha két ágat széjjelhajt a szemtelen szél, s megláthatod a friss esővel megtisztított mennybolt egy-egy darabkáját; hogy tenyerében, a repedezett bőr alatt milyen lágy simogatások, miféle gyöngédségek vannak; az élet-kifaragta arc pedig szabályos, mint tölgyfa-díszítmény egy kortól sötétre színeződött bútordarabon...

Legfeljebb hetenként egyszer ha lejött a boksák körüli rengetegből vagy még ritkábban, mert kellett a pénz, ő pedig kellett hozzáértésével a fakitermelés, szén- és mészégetés tudományához s mert a vadon se engedte el oly könnyen szívéhez nőtt fiát...

Lenn a szelíd völgyben, melynek közepén apró dombocskák nőttek ki apró házakkal, az Isten-tenyere faluban már jól megkötött életének gyökereivel a házikó a kemény talaj sziklás rétegei között: két szoba, konyha s hátul az istálló már elegendő egy-két tehénnek s a lónak, ha az véletlenül hazalátogatott...

A sovány dombocskán megtermett a krumpli, mák, a zöldborsó is - jó az leveskének nagy karaj kenyérral megtámasztva -, nem szabad megfélemezni a hízórol se az istálló mögé ragasztott ólban: fizetett a boksa.

Kellett, mert öt gyermek nevelődött fel a szőlőindás, tornácos otthonban. Volt egy hatodik is, de az más otthont talált magának sírkeresztek és kőből faragott fejfák között. Három már kirepült, közülük az egyik úr, nagy úr, orvos – annak felesége voltam én. Egy ott imbolyog a fészek szélén szárnyait próbálgatva – az utolsó szőke pihés -, inkább unoka lehetne, mert mama se fiatal már, fájdtja derekát ahogy hozza fel vödörben a vizet a völgymélyi kútról...

Éjszaka, neszekkel gazdag csöndben bogarak zümmögnek a kalyiba körül, amit munkás kezek róttak össze éjszakai nyugovához, meg ha elered. Az errefelé gyakran megesik. Fenekedő, nagy dörgések hangjait százszorozzák a meredélyek s hegyfokok, a villámok meg kerülgetik a legszebb fákat, s leterítik a királyt. Ilyenkor a záporok folyóvá duzzasztják a legvékonyabb erecskét is, kinyílik a csermelyek földalatti toroka s remeg a föld, láncos ördögök feszegetik odalentről a kérget, de a haragvó istenek visszaűzik őket a pokoli boksák mellé. A föntieket óvni kell, nehogy kialudjanak, mert oda a termelés: soha nem kapja

meg fekete selyemfényét a faszén s szürke-fehér, eres tömbjeit a mésznek használni ugyan nem lehet többé...

De kristályos, tiszta éjszakákon messze világol a boksák haragos fénye, elfojtott dühük benn munkál a tapasztott kupola mélyén... Apró máglyatüzek mellett izzad a jó, sárga, avas szalonna, barnul a keserűgomba a nyársakon, s a melljük tűzdelt hagyma kaparós illata elegyedik az erdei párfőm-gyártó mester rafinált illatkeverékével -, terjeng a szag, szállong szélteben s föl, a fák sűrűje felé. A parázs elröppent csillagai is fölfelé igyekeznek -, barátkozni éteri rokonaikkal... Ezer hangját a rengetegnek a kiművelt, kormos fülek értik igazán -, külön-külön a kádenciákat, s együtt az egész, rögtönzött vagy rég megkomponált szimfóniát...

Itt éli talán legigazibb életét az én erdei óriásom, de azért gondja van a völgyi fészekaljára is. Igaz, ott mama dirigál, de papa gondoskodik hogy legyen mi fölött rendelkeznie, mivel édenkertből való kiűzetésük óta nem ad semmit az édes anyaföld se azok nélkül a guruló micsodák nélkül, mit emberi nyelven pénznek hív király, koldus, kereskedő, napszámos, falusi, városi népség egyaránt.

Ha a mész vagy faszén túlságosan felgyűlik, papa befogja a szeszélyes Vihart, s mennek együtt megyeszerte s azon túlra is – árulni...

Vihar szereti ezt a csavargó életet, papa kevésbé, de a portékát el kell adni - s ha lehet – jó pénzért. Sok az ismerős, régi „kuncsaft”, meg is lehet szállni náluk alkalomadtán. Vagy ha nem, hát ott a bársonyos sátor tűpetty-lámpáival, a szénaboglyára terített lópokróc. A tömzsi ló rúgkapál valamely törzshöz kikötve, majd elcsendesedvén alussza ló-álmát a rövid éjszakában. Hajnalkor kakas-szignál se kell, menni muszáj -, félig teli még a szekér...

Papa kétnyelvű s ez jó, mert arrafelé akad szlovák meg magyar lakos bőven. Hol ilyen, hol meg olyan beszéd járja, nem lehet elunni. Ami nációját illeti, valahonnan gurálföldről, a Kárpátok túlsó oldaláról származik, mama meg cseh-morva. De itt élnek – inkább a szlovákot beszélve, ám magyar szívvel – belterjes életüket.

S lám: megvétetik Kopanyicka – púpos, meg horpadásos földecske, közel a völgy-kávához, valahol a bükkös szegélyén. Később papa még szerez hozzája egy darabkát. A föld olcsó volt, ő meg előrelátó, gondolt a dinasztíára is. Azokon a birtok-részekén unokák és dédunokák kétszintes, fürdőszobás házai állnak manapság. Csakhogy megszerzője a földeknek azt már nem érte meg...

Ez a kemény, a legkeményebb életformához szokott ember, aki hónapszámra jóformán csak néhány társával s a megőrzésre vagy kivágatásra szánt fákkal beszélgetett, a madaraknak füttyögött vissza, mókust kergetett szavával egyik fáról a másikra - s hitted volna, huszadik századi Caliban -, oly puha, gyönyörűséges szavakat tudott találni gyöngédsége kifejezésére, olyan hangsúlyokat, dallamos lejtéseket kicsit fura magyarjához, hogy modern költők megirigyelhetnék akár e gazdagságért. Leveleiben mennyi eredendő finomság, hűséggel őrzött szeretet volt. Szépségével vádirat valamennyi, mert e hűség értékét akkor én fel se ismertem...

Télben szánnal röpített hegyhátakon át, a völgyi otthonba karácsonyt ünnepelni – primitív kis alkotmánynak láttam én akkoriban azt a szánt, pedig Világjáró Miklós püspök sítalpas aranyhintaja nem különb. Viharral mentünk, aki óhajtotta volna bizonyítani táltosi voltát, ha papa bölcs józansága nem fékje e föltámadt virtusnak. Nehéz volt a pokróc, durva s tán bolhás -, azért volt talán hogy nem éreztem meg: felhőpaplan az, öreges gondoskodással megtöltve...

Nem sokkal azután, hogy visszamentem füstös városomba, hátam mögött hagyva csúf realitásokat – de őket is -, mama meghalt. A kis pipe – szőke leányka, majdnem felnőtt – gondozta szegényt, otthon, haláláig. Papa, akkor már valóban roskatagon, járta tovább az erdőket, dolgozott míg bírt...

Amikor a késői derek ezüsttel, le nem rázható fehérséggel szórták meg papa fejét, otthon maradt a romló, kicsi házban, a rosszul szelelő tűzhely mellett. Néha összeszedte magát s lement a busz-állomásig, a kocsmába, ám visszafelé már nehezen rakta vén, csontos lábait egymás elé, fel az alacsony domb oldalán, középig...

Most is ott üldögél a málló falak közt árnyék-árnyéka, s nem látja hogy ott vagyok vele, magam is árnyék, míg szétfoszlat engem is végleg a végtelen idő.

Éneknek szántam e történetstelen történetet, muzsikás-képes, mesei hangon akartam szólni. Nem mint himnuszok, csak mint egyszerű dallam kellett volna fölcsendülnie, akár a szép-szomorkás magyar- vagy szlovák népdaloknak, tűz mellett, nyári estén...

Bizony látom, próza ez. Az emberi beszéd, a szavak szegénysége folytán hogyan is értené más, miért sír és énekel az én szívem odabenn, csontos kalitjában – s miért nem akarja ezt a nótát abbahagyni...?

A borsóleves

„A parancsolatnak vége pedig a tiszta szívből, jó lelkiismeretből és igaz hitből való szeretet.” Tim. 1,5

Adni jó – ezt már a gyermek is tudja, amikor úgy mond le kedvenc játékáról, hogy nem szeretné már a következő pillanatban visszavenni. Adni több mint jó: élvezet és gyönyörűség, a lélek és a szív különös tápláléka. Így tudja a felnőtt, ezért ha teheti ad - sokszor úgy is, hogy az kemény erőfeszítésébe telik.

De elfogadni, az már valami más. Kevesen tudják, hogyan is kell igazából... Ugyanis, ha az ajándékozó meglátja rajtad a kényszeredettséget, vagy a tűnődést – hogy az apróságot amit ő jó szívvvel hozott, ugyan mire is használhatod -, vagy a görcsösséget, a feszült gondolkodást - mivel is tudnád az ajándékot mindjárt viszonzni hogy adósa ne maradj -, megfosztod őt valamitől, ami nagyon fontos lehet a számára: az ajándékozás örömétől. Ha viszont látja rajtad hogy örülsz, a saját öröme csak fokozódik és ilyenkor következik egy szép mondat: „Örülök, ha te is örülsz!” Ez pedig nagyon jó dolog! Sok ilyen apró boldogságra van szükségünk az életben és elmondok rá egy példát.

Ezelőtt – nem mondom meg, hogy hány évvel – szeptember tájt egy hetet töltöttem anyósoméknál, úgy pihenésképpen. Gyakran maradtunk kettesben a mamával, mert a férfiak dolgoztak, a gyerekek iskolában voltak vagy valamelyik pajtásnál, néhány szomszédal arrébb. A kis falu a hegység közepén ma üdülőközpont, akkoriban épphogy falucska volt, vízhálózat és mindenféle szolgáltatás nélkül. Autók nem jártak arra, néha egy-egy szekér, megrakva mésszel. A boksák és a mészégetők összmunkájának eredménye ott magasodott a billegő kocsikon...

Egyébként csend volt, szép nyugalom. Tehénbőgésen, gyerekzsivajon és kutyaugatáson kívül nem hallottál ott mást naphosszat. Egyedül még a domb tetején álló templom giling-galangját: magasan csengő hangokat, mély bim-bam-bim-bam zúgásokkal váltakozva.

E majdnem érintetlen vidék a legjobb tapaszt a sebzett idegű városi szívére – mondjuk az enyémmre...

Mama nemigen hagyta hogy segítsek neki. Végezte dolgát továbbra is úgy, mintha ott se lennék. Azért - ha ideje engedte – beszélgettünk is mint két asszony, gondokkal küszködők, bár az egyik városban élt, a másik egy zárt, távol eső vidéken.

Egy reggel így szólt hozzám az a másik asszony:

- Kisjányom ha reggelizté, szépen fogod magad és elmégy sétányi, mogyorót vagy tobozkát szednyi az erdőbe. Megeshet hogy még szedret is találj! Délre hazagyere ám! Indulnék is már engedelmesen, de kérdem: - Aztán miért? - Meg-lé-pe-tés!

Felmentem a szembülső dombra. Láttam, amint igyekszik kifelé a nadrágszív-parcellára, aztán csak hajladozik, meg hajladozik. Bizony nem könnyeden, mint ifjú leányka, csak amúgy öregesen. Lehajol, valami növénykéket szed fel és gyűjti a kis fonott kosárba – minden felegyenes mozdulat egyre inkább nehezebbre esik... Tartott ez a művelet vagy félórán át – volt időm, figyeltem. Bizonyosan készül a meglepetés! Végül, egyik kezét hátul a derekára szorítva, másikban a tele kosárral indult a ház felé.

Én is mozdultam: „Hátha van még mogyoró a megszaggatott bokrokon? Egy-két szem még bizonyára akad...” Megvártam míg a toronyban elkongott a déli figyelmeztetés – megelőzve a gyomor jelzéseit -, aztán szaporáztam: meg ne sértsem, ha ő egyszer azt mondta hogy délre otthon kell lennem!

Már terítve várt a nagy, ácsolt faasztal a lugas szőlőleveles félárnyékában. A kockás abroszon tányér, szép, ünnepi, ahogy a meglepetéshez illik, kanál, kenyér szakajtóban az abrosz közepén, pohár a víznek...

A mama is jött már, gőzölgő lábosban hozott valamit és letette a kenyér mellé: - Na, tanáld ki, mi van benné?

Mondtam ezt is, azt is - hadd örüljön hogy megesz a kíváncsiság -, de csak rázta a fejét.

Felemeltem a fődőt és belenéztem a lábosba: - Csak nem zöldborsó?! - kérdeztem őszintén meglepődve, mert akkoriban a zöldborsó ősszel ritka volt, mint a fehér holló. Elvetették ugyan, de hogy ki is keljen, arra már nem lehetett rávenni.

- Dé, borsó! - jött a büszke válasz - Mos széttem, mikó' émenté'!

- Miért van itt csak egy tányér, te nem is eszel a főzödéből?

- Maj' később, mos' vegyé, amennyi kő! - fordult volna a konyha felé, ám megjelent a Lola néni unokája. Városi gyerek - igen kényes -, csak üdülni jár ide: anyósomékkal szemben van a Kosáry-villa.

No, e kényes, Bundinak becézett kislány áll ott az asztal szögletén, csak áll és néz, merőn néz! Mintha leszögezték volna, meg se tud mozdulni...

Babonázva nézi a piros, illatozó folyadékot: - Tessék mondani, ez ugye zöldborsóleves?

- Az ám! Akarsz té is, Bundika?

- Hát, ha kaphatok?

Már ott is volt a másik tányér az asztalon - lássunk neki, mielőtt kihúlna! Vettem a merőkanalat s csordult a nyálam, mert rajongok a zöldborsóért.

Ahogy odahajoltam a lábos fölé, láttam ám hogy valami fehéres réteg úszkál a lé tetején... „Hab nem lehet, azt már rég elforrtá! Akkor mi a csuda ez?”

Még közelebb vittem a szemem a drága ételhez és akkor megláttam – ó, Uramisten! -, hogy az a réteg csupa apró, csecsemőkorú kukacból áll – főtt kukacból!

Egy pillanatra megállt a kanál a kezemben: „Most mit tegyek? Szóljak a mamának a felfedezésről, vagy se? Hogy nem látta a szemével - a kicsinyt gyöngé szemével -, mily lényecskék hemzsegnek a féltve őrzött borsójában?”

Nem sokáig tűnődhettem, győzőm kellett a tanácstalanság felett: „Reggel óta kínlódik szegény, hajolgat a meszes derekával, borsót hajaz – ami nem kis munka -, s mindezt egyedül azért, hogy örömet okozzon nekem!!!” Kiraktam a tányéromra jó három merőkanálnyit.

„A gyerekkel mi legyen? No – végül is -, nem fog belehalni!” Mertem neki is, jól teli a tányéját. Ettünk...

Az első kanál leves még igencsak visszakívánkozott a számból, háromszor kellett visszanyelnem. A második már illendően lecsúszott. A harmadiktól kezdődően mohón, gyorsan és behunyt szemmel magamba töltöttem a tányér tartalmát – volt bennem erő és elszántság, elfeledkezni a borsószemek főtt lakóiról...

Bundi - a kis kényes - falt teljes gyanútlanságban. Az apró, zamatos fehérségeket talán icipici galuskáknak vélte.

Vettem magamnak még egy kanállal – és már szinte semmi undorom nem volt: „Szokás kérdése minden. Gondolj a fecskéfészekre, a százéves tojásra és az arabok kedvelt csemegéjére, a főtt birkaszemre!”

- Ná, milyen vót?

- Csodálatos, csodafinom, legszívesebben megenném az összeset! De mi lesz a többiekkel, mama?

- Igaz..., ez az utolsó szedés.

Sóhajtott. Szomorúan, hogy nincs több borsó, ugyanakkor büszkén és boldogan, hogy ilyen nagy-nagy örömet sikerült okoznia...

Odamentem hozzá és a borsólevestől még kicsit szaftos ajakkal három puszit adtam – kettőt a jobb, egyet a bal orcájára. Aztán kitoldottam még eggyel...

Nagyon elégedett volt: önmagával, velem és az egész csodálatos világgal, a földdel, a jó kis őszi esőekkel, a napfényel, ami szeptemberben is életre hívja azokat a kedves, zöld, gurulós szemecskéket. A derekával, amely hajolni tudott borsószedés közben, a két kis foltos kezével... és mindennel. Még a kegyetlen próbatételekkel is, amiket azon a sziklás, szigorú vidéken meg kellett állnia.

Bement a konyhába, leült a zsámolyra és dúdolt valamit azon a pici hangján – talán egy szlovák népdalt, talán egy magyar hallgatót? A vékony, fakó, gyakorlatlan hangocskák a fülemben szimfóniává magasztosulnak:

„Gyűlj ki égi szikra lángja,
szent öröm, te drága fény...”

És tudod még, mi a tulajdonsága az ilyesféle „szent örömöknek”? Vissza lehet őket hozni! Nem kell hozzá más, mint nagy figyelemmel és tisztelettel a múltadból őket felidézni – most is boldogítanak...

Hogy visszatérjek a kiindulóponthoz, ami az elfogadás öröme: kis igyekezet kell... és szeretet. Szeretet – bizony – minden mennyiségben. Szép vetés, még szebb aratás... Ilyenformán az elfogadás kicsit művészet is, ezért gyakorolni kell. Vigyázz, nincs jól bevált sablon! A pillanat dönti el, hogy sikeres voltál vagy sikertelen. Én a magam részéről azt mondhatom hogy igyekszem, igyekszem...

Pásztormise

Piszkos köd ülte meg a gyárnegyedet, a csúf képződmény alá ugyancsak szürke házak temetkeztek. A tíz centis hó az utakon barna volt inkább, mint fehér – pedig még három napja se múlt hogy leesett. Az egyöntetű, vörhenyes felhőréteg pereme mintha a gyárkémények tetejét súrolta volna, s mintha azok belekarcolták volna szomorú jeleiket. A pára füstköddel egyesült, s ettől minden hétköznapi lett, pedig december huszonnegyedike volt, délelőtt...

A vékony csatakos hóban a primitív kis szán ide-oda csúszkált, végre a ház elé ért, ahol már türelmetlenül s topogva vártuk. Papa leszállt, felsegített mindenkit a hátsó ülésre. Középre került a kislány s két oldalra a két fölött, vagyis mi – igen éretlen és hebehurgya kettős, mégis -, szülők. A ló már kapált, nem volt kedvére a városi semmilyen-hó, patáira sár rakódott és valami szénporos-olajos réteg. Azt szívta a mi tüdőnk is, amikor a lecsapódó pára mindent földközébe szorított.

Papa ránk terített egy fölöttébb nehéz és némileg bolhás pokrócot és „Gyjíj!”

A város szélén már vastagabb és valamelyest tisztább volt a hó, összeállóbb, ropogósabb is. Nem mentünk főúton, hanem neki a Nagykopasznak, a tar koponyához hasonló, jó hétszáz méter magas tetőnek, ahová hol egyenes, hol kanyargós kocsit vitt, olyan két szekényi szélességű. A levegő csípősebb, maróbb, viszont mindig tisztább lett.

A gyermek hasát termoszból tea, a mienket jó házi szilvórium melengette -, bizony így is fáztunk. A ritka felhőzet már foszladozott, szakadt szét, a hó a mélyedésekben elérte a métert is, és fehér volt, fehér! – kékes árnyalatokkal.

Egy óra felé járt az idő amikor elértük végre a tetőt, s meg álltunk egy kicsit – hadd pihenjen a ló, hadd mozgassuk meg dermedt tagjainkat...

Körülnéztem eme tündérvilágban – mert az volt -, deresszürkéhez szokott szemünknek különösképp. Az ég szikrázó kékjének szemet vakító fehérség válaszolt, körben a bokrokon, alacsonyabb fenyőkön, szíjas bükkfákon csillagzó zúzmara rezzent meg és csillagokat röpített szét, ha az aligszél az ágak közé merészkedett.

Egy nyúl, majd egy fiatal őz futott át a tisztáson... Lélegzetünket visszafojtva néztünk utána: egy villanás, egy cikkanás, s a jelenség már el is tűnt a bolyhos-csipkés sűrűben. „Van-e itt valahol etető a közelben s ha nincs, mi vár még a télen rád, te gyönyörűség?”

Jött egy másik nyuszi: cikkcakkban rohant át a szabad térségen, mintha puska elől menekülne. „Jámbor utasok vagyunk pajtás, és nincs gusztusunk nyúlvacsorára!” Nem értette, bemenekült a bokrok közé...

A cserjéken finom, csak közlőről látható fátalak lebegtek, őszi pókfonál feszült a hajlós, vagy merev ágak közé, hasonló a karácsonyi angyalhajhoz, de annál áttetszőbb, anyagtalan könnyűségű. Csoda hogy el nem röpült, egyik a másikába kapaszkodván.

Ebben a karácsonyi csöndben éreztem meg először hogy ünnep van! Ünnep, nem pedig hétközi semmi – advent, fönt a tetőn... Nem művi csillogás, itt a természet ünnepel a maga módján. Tiszta, gyónnia sem kell. S nem tanult orkeszter csendíti édig a hangokat, szállnak azok végtelen távolságok iránt, szólnak emberfülnek nem hallható, éteri hangokon. Így ez az ünneplés világméretűvé szélesül...

Éteri hideg van, didereg az emberfia. A pokróc is átfagyott, a gyermek lába nagyon. Azt hiszem nem érzett mást, mint a szűrő fájdalmat a talpában – ideje volt indulnunk.

Még alkonyat előtt haza kellett érnünk, ami télben négy órát jelent, a hegyek között inkább csak hármát, hiszen a púpos hegyhát eltakarja az alacsonyan szálló napot.

Ereszkedtünk már lefelé... No, ez nem volt éppen bohóctréfa – meg is állt néha az ütőm, mert a faluhoz vezető út inkább meredek volt, mintsem lejtős. Papa időnként leszállt, s valami gerendákat tett a szán elé, nehogy száguldani kezdjünk a mélység iránt. Nem történt baj – a ló s a szán tudta a dolgát, papa a felelősségét. Valós szürkületkor értük el a falu határát, csak a gerincen égett még néhány apró zsarátnok, parányi máglya. A túloldalon ment már a nap méltóságosan lefelé a zenittől a horizont irányában. Ugyancsak este volt mire elértük a kaput, ahol mama várt már és segített hibernált családtagjainkat lecibálni a magas ülésekről.

A konyhai kis csikótűzhely vörös volt, dohogott és dorombolt, néha túlságos buzgalmában fel-felbrummogott. Ételszag terjengett, de még nem szabadott enni: „mindennek megvagyon a rendelt ideje!”

A „szép-szoba” befűtve, oda is inkább a konyhából eresztődött a meleg, mert a hengeres, fényes zománckályha nem akarta az igazságot. Sógornők, rokonság gyűlt körénk kicsitől-nagyig, járkáltak a poharak is akkurátusan körbe-körbe...

Fejembe s szívembe szaladt a vér a torkot karcoló italtól, a rendhagyó karácsony házitűzhely-melegétől, az emberi testekétől, s leginkább az örömtől, hogy megint ilyen nagy ünnep van. A szép-szobában frissen szedett, majdnem pucér, kerek fácska állt az asztal tetején, a zöld ágak közt megbújó öt-hat kövér, piros alma, ezüstös toboz, dió, makkocska győzött meg arról, hogy ez a kis fa is része az ünnepnek. Ajándék nem rejtőzött alatta, azért én titokban odacsempésztem a magam ajándékait – főleg az aprónépek...

Nem volt csengő, gyertyagyújtás - ami számomra, mint tradíció az ünnephez tartozik -, mégis ÜNNEP volt, ott szállt fölöttünk gazdagon, súlyosan és boldogítóan...

Már sürgetett az idő, ettünk, nehogy lekéssük az éjféli misét. A ház felett, a dombocska tetején nyitva állt a templom, sűrű és nyughatatlan gyertyafény vetült ki a hóra. A kicsi lányt nála pár évvel idősebb néjével ágyba dugtuk, aztán igyekeztünk fel, nehogy leghátrább jusson hely, mert onnan látni-hallani nem lehet. Márpedig a misében az a tündöklő, sejtelmes ragyogás, a zene, a kántálás, a csengettyűszó és a pap által mormolt titokzatos jelentésű ige a legszebb! Ott benn erősen hideg volt, a kő, vagy döngölt talaj padlatból jött-jött fel, talpunkba sugárzott a fagyosság.

A látvány, a zsongás, a mélyen zendülő hangszerhangok s a fölénk kanyargó emberhangok megható együttesé tömörülve, szépen feledtették a test kínos érzését, a fázást... Vitt ez a hang-polifónia, a hely, a helyzet, a falusi téli éjszaka különössége, mely varázsos, vonzó, idegen és riasztó egyszerre, s természetesen az, mit ez ünnep mindig előlme ad, amit másképp és máshol, de évtizedek óta – a sok szükség és gond, a kevés öröm s gondtalanság között – mindenkoron átélek. E valószínűtlen kábulathoz a fáradtság is csatlakozott, szédültem, imbolyogtam és lebegtem...

Mise után, hogy hazaértünk, csak a felsőruháimat dobtam le és már bújtam is a nyirkos, lassan melegedő dunyha alá, s zuhantam oly mély, álomtalan alvásba – öntudatlanságba -, amely levisz magával annyira, amennyire az élmény fölemel.

Hajnali három felé mégis fölébredtem arra, hogy nagyon szomjas vagyok. „A pálinka – nem szokta a cigány a szántást! ...nem baj: hozták s kínálták jó szívvvel, elfogadtam s ittam örömükre s az enyéme!”

Kibotorkáltam a konyhába... Még égett valamelyes zsarátnok a tűzhelyben, valami lámpaféle pislákol, ki-kihunyó, néha szelíden erősödő fénnel. A félhomályban megláttam egy kis alakot, zsámolyon, még azonmód ahogy visszaérkeztünk, ünnepi ruhában, csak egy hárászkendő volt a vállán, ami hátát-mellét takarta. Holtra-fáradt madáracsontú öregasszony, kemény élettől próbált, ritkán-pihenő, rendületlenül, kitartóan, elgyötörten, de éberén várt az első, mély kongatásra, s készült a hajnali PÁSZTORMISÉRE...

Vajon miféle virrasztások voltak mögötte s mifélek következtek még? Ki tudja? Isten, s az éjszakai csöndek, mik elmúltak, hogy mások jöjjenek a helyükbe... De ez az éjfél-től hajnalig tartó ébren várakozás olyasféle csodatévő, sorsot-enyhítő virrasztás volt, mint AMA PÁSZTOROKÉ, akik csillagot láttak, amint beragyogja Izrael fakó, téli éjszakáit. GOND, FÁJDALOM, BETEGSÉG, a csillag megjelenik, s fölszítja pislákoló tüzeinket...

Bedenek

Tart a kislányom nagyon befelé, úgy siet hogy majdnem összecseréli a lábcskáit ahogy bebotlik, s hozza az olvadt hólét és agyagos sarat a kertből egyenest a konyhába.

De nem szidom meg érte, mert látom hogy szörnyen megrettent, szeméből csak a fehérje látszik, meg a kitágult pupillája, a nefelejcskék eltűnt az ijedelem mögött.

- Jaj, jaj, jön a Bedenek, jön a Bedenek!

- Tőle ijedtél meg ennyire? Nem bánt az senkit! Kéreget. Mit csináljon szegény feje? Fűrészelni, fát hasogatni vagy vizet hordani se tud, hogy fölfogadják napszámosnak! Megy portáról portára, egyik helyen kap valamit, máshol nem. De nem kap többnyire semmit.

Összekészíték ennivalót: szalonnát kenyérrel -, kell a zsírosa abba a száraz testbe. Bádogtányérba levest töltök – alig bírom a tányér szélit megfogni -, a zsebembe pár fillért csúsztatok. Istenem! – ha pálinkát is vesz rajta, nem tudom érte elítélni...

Megyek a kapu felé, Benedek ott áll, vár türelemmel, mert sejti hogy érdemes. Hátrahőkölök egy kicsit tőle amikor meglátom, és csak úgy, a kapu résein keresztül nyújtok ki neki mindent, vigyázva, nehogy a kezéhez érjek. Azért is tanácsos pár lépés távolságot tartani, mert Benedeknek világraszóló szaga van!

A küllemében nem maradt sok emberi: elföd mindent a kosz, a bűz, a rongyos gúnya, amely ott foszladozik a testén. Hajzata mint őszi viharfelhő, hatalmas lenne, ha nem tapadna csapzottan a fejéhez. Amúgyis sötét bőre a hasát takaró szakáll fölött fekete a mosdatlanságtól. Jótékony dolog az ilyen szőrrengeteg: inget helyettesít a csimbókjaival, melyekben őszesszürke-barna szálak keverednek, oly szoros összetartozással mint a nemez. Ezt a szakállat már csak levágni lehetne, kifésülni soha!

De minek is, mikor így jobban védi a csontos mellkast, mibe már beköltözött a göthösség. Nadrágja épphogy a térdét fedi, a foszlott szövetvég ling-leng vékony lábszára fölött. Lentebb agyagcsizma, egymásra száradt rétegekkel. Jól megkötött már, csak a lábujjak meg a talp környékén mossa szét újabb csapadék: sár, eső, híg dagonya, hóleves.

A tányért úgy fogja meg, mintha nem érezné forróságát, csak önti magába a folyékony táplálékot. Egy-egy vékony erecske elindul lefelé a szája sarkából, tésztaszálak kígyóznak a szakálltincsek szövevényében -, majd kiszedegeti őket később. A kenyeret, pénzt, szalonnát az oldalán lógó szütyőbe teszi nagy óvatosan, nehogy akár egy morzsa is kiperegjen...

- Hogy van, Benedek? Lám, átvészelte ezt a szörnyű telet.

- Há, kézcsóklom, méghúzóttam á komám háza hátujjába. Jó mélég vót ott á kecskétű, még á két félszemű birkátú. Háném most kitették á szűröm, mennyek kódúni, ném áttak égy hárapást sé mán. Né téssék hinni hogy á cigánynépek mind összetártának, áhol nincs vájdá sé, nágyonis széthúznák. Igáz, há ván is vájdá, inkább á gázdágjánák kédvéz...

Muzsikátam én válámikó, úri népeknék, hégedőn. Háném akkó kivitték á frontrá, bélé á nágy orosz télbé. Ojjan hidég vót, hogy ámit kifúttunk, rögvést mégfágyott és mégállt á lévégőbe! Á szemöldön, pillán jégcsáp vót, kézcsóklom! Léfágyott három ujjám két kézemró, kéttő tövéstű, égy még úgy á bütyökig. Így kérém, má ném léhét muzsikáni! Házágyüttem. Á házam összedűt, áz ásszony még émént égy másik cigánnyal, ném tudom hová. Nyomorék vágyok á két kézemré és úgy téssék hinni, ném kápok égy fillért sé! Monták hogy írják kérvént, dé há égszér ném tudok sé írni, sé óvásni? Á jédző úr émént, á tánács még szóba sé áll vélém!

- Látja, ha előbb mondja, megírtam volna magának azt a kérvényt. Várjon csak egy kicsit Benedek! Az uramnak van egy régi cipője, nagy lesz magának, de majd kitömjük papírral...

Hozom a cipőt, egy kötött lajbit is, meg lábravalót. Foltozott már, de csak jó lesz a kemény, vagy nyirkos hideg ellen.

- Mondok én magának valamit! Van itt a kert legvégében egy csúrféle, mellette egy tapasztott kemence. Nem sütök benne, de azért még melegít. Ott meghúzódhatna valameddig, de előbb még beszélnem kell az urammal, nem dönthetek nélküle... Jöjjön vissza holnap, akkor majd megmondom hogy mi van, mi nincs!

Megy a cigány, cuppog a sár a lába alatt. A cipőt úgy tartja a csonka kezében, jaj, meg ne piszkolódjon már! A lajbit, meg a lábravalót bedugta a szütyőbe. Vajon eladja, vagy viselni fogja? Véznán és sötéten tűnik el a korai alkonyatban.

- Jól van - mondja a férjem -, de csak addig, amíg az éji fagyok tartanak. A kamrát, lakást azért tartsd zárva és ne engedd ki a gyereket egyedül az udvarra! (Nem menne az ki magától, még ha nyalókat, vagy Sport-szeletet is ígérnék neki a szövetkezeti boltból!)

Múlnak a napok és Benedek csak nem jön, csak nem jön. Helyette érkezett egy hatalmas hóvihar, majd csendes, nyakas havazás - két-három napig tartó -, konokabb annál, ami karácsonyra leesett. A kúthoz is alig tudtam kimenni vízért, csak néhány órás lapátmunka után.

Aztán csak megenyhült az a ráadás-tél, a nap félőn kisütött - csak annyira, hogy a hó olvadni kezdett -, s a szürke párákban lebegő vidék olyan lett, mintha északi óceánon ringó úszó-sziget lenne. Később, a táguló pocsolyák színén már felcsillantak a bátrabb sugarak és az apró kátyúk úgy fénylettek, mint törött, szerteguruló, éles üvegcserepek. És Benedek csak nem jött, nem jött...

Volt nekem akkoriban egy bejáró asszonyom, cigánynő a szomszéd településről. Ő volt az én tiszta, becsületes és szorgalmas Julisom. Rendesen megdolgozott kialakított béréért, többet nem kért, s csak pironkodva fogadta el a ráadást. Háza takaros volt, súrolt padlójáról enni lehetett volna. Engem különösképp szeretett, már jött is ha hívtam, akár váratlanul, ha nem volt máshol „megállapodása”. Ilyen volt a Julis, az Isten áldja meg haló porában...

- Nem tud valamit a Benedekről? – kértem tőle - Hívtam, vártam hogy jönni fog, de se híre, se pora!

- Á Bédénék? Hisz az meghált!

- Meghalt? – döbbenek meg -, mikor?

- Ámikó vót az á hirtelen-idő! Á Bédénék gyütt éppen átal á témétő mellétt á fáluhátárig, ámikó rákézte á szél s fútt oly gyorsán, még vadúl mint á méndörgös ménkű! Á Bédénék behúzódott égy üres sírbótba, csákhogy á szél odá is befútt. Ott tanáták hármádnápon, égy kutya is vót véle, hol szétté össze, ném tudom! Búttak ők égy máshó, mégis mégfágyták. Á Bédénék kézibé vót égy cipő – olyan úriás, sárgá, még nágy csátjá is vót! Ázt szorongáttá mágáhó, állig tutták kivenni á kézibül! Gyütt á komájá, az montá hogy néki jussá ván rá, mért ő tártottá égész télén! Ná, ugyan! Még á többi cigányok ázt is monták hogy biztos loptá váláhó!

- Nem lopta az, én adtam neki!

- Tudom én kérém, nem lopott az éltibe, ismértém én légénykorátul. Mégmondom há ki is téccik névétni, széréttém én a Bédénéket nágyon. Szép légény vót, még szorgálmás is. Há éppen ném dógozott hát muzsikát, há nem muzsikát ákkó dógozott.

Kék szemé mint az ibola, égy cigányoknak sé olyan á falubá. Sírtám, májd meghóttám ámikó évette ázt á cáfkát, fálu rongyát, cigányság szégyénét! Mégeskütt véle, templombá! Ákkó én is férhe méntem, csákázéris!

Mikó áztán visszagyütt á frontrúl, sé ház, sé ásszony! Áz én urám is ott vészétt á háborúbán, égyédül vótunk, én is, ő is. Gondolkodtám nágyon, hátha odavénném mágámhó?!... Dé mégse! Büszke vágyok, néztém inkább hogy romlik, koszolódik, mén léfelé!

Úgy kell nékéd – gondótam -, á szívem azér májd kiszákádott, mer még szeréttém nágyon is. Dé ném és ném! – égy lépést sé feléje, ném és ném! Mos még itt vágyok és ném tudom, fogok-é még váláhá nyugott lénni...?

Julis megtörölte szemét-orrát a kötője sarkába – mert zsebkendője azért neki sem volt -, szipogott még egyet-kettőt, majd szólt, nagyon eltökélten:

- Ná, mennyünk má dógozni, mer sírásbó ném élünk még! Ugye, kis tékintetés ásszonykám?

...Aznap este sokáig néztem a plafont, amelynek négyszöge kitégult, széles hómezővé változott; azon küszködött Bedenek a vadul vágtató, gyilkos szelekkal, sarkában a kutya -, sovány, loncsos, meggyötört mint jómaga -, együtt vánszorogtak elkerülhetetlen, a nyomorultakat sújtó haláluk felé...

Az ezüstcipő

Farsangi bálra készült a falu jobbára fölnőtt népessége...

A kisbíró helyett maga a tanácsbíró jött el hozzánk bejelenteni, hogy kivilágos virradatig tartó hatalmas kultúr-megmozdulás lesz a közösségi házban. Az ántivilágban ez még birkaakol volt, azóta lépett elő csak, mióta elkövetkezett az új, „pozitív” világ. A helyiségen nem sok változtatást eszközöltek, gondolván, hogy ami jó volt a drága jószágnak...

Mondá pedig a titkár a következőket:

- Van szerencsém meghívni a tekintetes urat - pardon, elvtársat - és a kedves, mindnyájunk által szeretett tekintetes asszonyt - bocsánat, elvtársnőt - , bár mondhattam volna csak úgy, az előbbit, hiszen egymás között vagyunk -, a február huszadikai nagyeseményére a falunak, ennek a szerény, de reményteljes községnek, amely esemény kezdődik délután hétkor, s hajnali ötkor éri el befejezését. Örömmre szolgál azt is közölni, miszerint kitűnő műkedvelő gárdánk fog előadni egy népszínművet. Utána pedig leszen tánc, eszem-iszom, hogy rendezvényünkben mindenki megtanálja a maga örömét. A műveltebbek kedvéért maszkabál is leszen -, s mindez, kérem, nagyvonalú kiállításban! Tiszteljenek meg minket azzal, hogy jelenlétükkel emelik az ünnepség fényét!

Férjem távollétében lelkesen megígértem részvételünket és lelkeségem tartott is az utolsó előtti napig, amikor a késő délutáni órákban eszembe jutott, hogy lábbelileg igen rosszul állok -, vagyis sehogy. Gyors leltárt rögtönöztem, mondhatni a legszomorúbb eredménnyel. Ítem: egy gumicsizma újságpapírral gondosan kitömve, repedéseiben a jó, falusi, lemoshatatlan sárral; továbbá egy pár félbőr csizma, attól félbőr hogy fél bőrnek mutatkozni, kérge pedig

úgy félre van taposva, hogy nincs az az aranykezü varga, aki helyre tudná egyenesíteni; item: egy pár nyári szandál, négy pántból álló -, na ezt kinevezhetném báli topánnak, ha nem lenne olyan ronda a színe, körülbelül mint a macska-hasmenés...

Volt még egy pár fekete krepptalpú cipőm – igen szép újkorában -, de sajnós a talp válópert indított a felsőrész ellen és ennek a processzusnak én lettem az áldozata, ugyanis ha felemeltem a lábamat – és ki nem tesz ilyet? – azon nyomban tátogni kezdett a cipő, mint egy nagypofájú csuka, vagy inkább harcsa és nem hagyta abba, amíg le nem tettem a lábam. Így aztán kizárólag ülő foglalkozáshoz jöhetett még számításba. A múltkor tettem rá kísérletet hogy kibékítsem a talpat a felsőrésszel, de a bíró – vagyis a cipész – szerint nincsen mód ezt a kettőt újra összehozni... Továbbá van még egy pár mamuszom, vastag posztóból a jó, hideg napokra, kékkockás, széles sarokrésszel. Nem, ez szóba se jöhet!

Marad tehát a szandál. Holnap elviszem a cipészhez és megkérem hogy fesse be, mondjuk ezüstszínűre.

Megjelentem másnap a falusi vargánál. Mondom neki:

- Legyen szíves már ezt a lábbelit befesteni. Ha lehet ezüstszínűre, de ha nem, a fekete is megteszi!

Nézi a varga a cipőt, nézi, mély undorral a sötét szemében, aztán válaszol:

- Tekéntetes asszony, ha nem vette volna még észre, ez a szandál nubuk. Nubuk! – teccik érteni? Ehhez való festékem pedig nincsen, de ha jól meggondolom, nincsen tán az egész országban. Tessen talán így viselni. A nyári porban úgyse látja senki hogy milyen a színe, ződ-e, barna-e, fekete vagy sárga.

- De kérem varga úr, nekem ez a szandál a ma esti bálra kéne!

- Ha jól el teccik dugni a szoknyája alá, abban a tolongásban nem veszik majd észre, hogy olyan hogyismongyák színű lábbelije van...

Mentem haza nagy búsan. Mégsem járja, hogy éppen a „tekéntetes elvtársnő” báli cipője legyen a legrondább széles e határban! Ahogy búsongok, eszembe jut ám hogy van otthon nekem egy bádokban nagyon szép kályhafestékem -, ezüstszínű! S mert nem volt már idő a tűnődésre, hát cselekedtem: kályhafesték glazúrt kapott a báli cipőnek előlépett, kitaposott szandálom.

Egy kicsit tompa, egy kicsit szürke fényű - ám mégis ezüstös színe lett -, nem baj, legalább nem feltűnő! Inkább olyan szolid, majdhogynem diszkrét és messziről nézvést még elegánsnak is felfogható...

Elkövetkezett a báli kezdés ideje. Úgy döntöttem, hogy a szkinésgárda produkciójától megkímélem magam és a férjemet is -, későbbben indultunk tehát. A fellazult, sáros, térdig érő hórétégen gumicsizmában tudtam csak átkelni. Szatyorban vittem az ezüstpípót, nehogy valaki idő előtt meglássa. Ruhatár hiányában a fal mellé tettem a csizmát, volt már ott száz másik pár az enyémen kívül. Beosontam a bálterembe és igyekeztem megbújni hátul a sarokban egy padkán, szoknyámat a földig lehúzva. „A tanácstikárné bezzeg milyen elegáns, lakkcipő van a lábán. Habár neki telhet is: a férje jegyző volt az ántiban, ő is vitt ezt-azt a házasságba. Bár ez a lakkcipő valójában divatjamúlt, biztos még a háború előttről való!”

Így vigasztalódtam amíg a banda húzta s forogtak a szoknyák, mialatt a söntésben sok nekibúsult férj támasztotta a pultot, átadva a terepet a még nőtleneknek... Jött a környék levitézlett, meg új értelmisége - a szomszéd faluból a doktor, lomha és mindig álmos szemű feleségével, tanácstikár és szövetkezeti elnök, nem is egy -, jöttek az egész járásból.

Egyre nagyobb lett a tolongás, a nagy sűrűségtől már nem láttam a fényes cipőket. S mikor hozott a férjem a söntésből egy pohár italt, attól aztán felvágtam a fejem: számít is a rossz cipő, ha az ember fiatal, kék a szeme s rózsás az arca?

Föl is kértek, táncba vittek, egyre többen taposták le a lábamat. Csárdás ment majdnem egyfolytában, néha tangó is, de azt nem ropták ott faluhelyen valami jól, meg szívesen... Maszkák is voltak, de csak olyan ormótlanok mint a busóálarc, igazi szép egy se.

Égett az arcom -, juszt is megittam még egy pohárral! Egy legény hívott volna ki csókolódzani, de nem mentem. Egyrészt mert ott volt a férjem – az már mellékes, hogy éppen mást szorongatott, hiszen azt megkívánja a falusi protokoll -, másrészt mert a legény szörnyen bűdös volt a megivott cudarerős törkölypálinkától -, harmadrészt mert kisebb dolgom is nagyobb volt az efféle enyelgésnél...

Lökdöstek, pörgettek, ráncigáltak – bár roppant decensen, tisztelvén bennem a tekintetes elvtársnőt. Időnként kijártam kicsit levegőzni – vagyis levegőzés címén budira -, visszamenve ettem valamit és arra megint inni köllött. Időközben rájöttem, hogy nagyon fáj a lábam és valójában már a pokolba kívánom ezt az egész „nagyvonalú” kultúreseményt. Végre jött a körcsárdás, ami általában a bál végét jelenti. Igaz, utána még sokan kántálták, hogy „nem-nem-nem, nem megyünk mi innen el..!”, mégis a népek már szállingóztak hazafelé. Öt óra – télben még nem is pirkad ilyenkor -, tudja a fene, nem is bánom!

Aztán mi is szedelőzködni kezdtünk. Akkor néztem le először a szandálomra, s még jó hogy csak akkor, mert dermesztően ronda volt... Foltokban jött le róla a kályhafesték és előtűnt az eredeti, hihetetlen árnyalata a nubuknak. Olyan volt az egész, mint lepráson a kiütések,

sebek és felmaródások. „Ebben hejehujáztam egész éjszaka? Na, meg is leszek szólva holnap, legkésőbb holnapután!” Szerencsére annyira fáradt voltam, hogy ez a felfedezés nem érintett nagyon tragikusan.

Kerestem a csizmámat, de nem volt sehol! „Képtelenség pedig, de valaki összecserélte volna a magáéval?” Néztem is mindenütt a falak mentén, aztán középen - hátha berugdosták a nagy tolongásban -, de nyoma veszett.

- Csak a hátadon tudok száraz lábbal átkelni a Vörös-tengeren! – mondtam a férjemnek, de ő azt felelte hogy elég neki magát cipelnie, nemhogy még engem is! Így aztán szandállal a lábamon, sáros hóban, durva latyakban vonszolódtam hazafelé és átkoztam magam égis-érő hiúságomért.

A sár – sutty – be az egyik oldalon, ki a másikon, szörcsögött, bugyborékkolt és adott még olyan hangokat is, mint a távoli békabrekegés...

Hazaérve be az öreg mamuszba, nem számít hogy talp és harisnya sáros, majd ki- s megmosom holnap – vagyis ma - délelőtt. Kezembe vettem a szandált:

- Nicsak, nem is ártott meg neki a sárban tocsogás! Szép, egységes szürke színe lett tőle! Nem látszanak a leprafoltok, festékmaradványok és a nubuk karcos szigetei sem. Rajtahagyom a sarat, elkenem és lesz egy szép szürke szandálom...

Én hálátlan! Másnap mégis – úgy ahogy volt, sárral és maradék festékekkel együtt – kidobtam szegényt a szemétdomb kellős tetejére...

Miért szeretem...?

- Szeretem a lovakat! – mondom, félig magamnak.
- Miért? – kérdezed kicsit meglepődve.
- Igaz, nem volt velük szoros kapcsolat... Azért el tudom magyarázni - ha érdekel.
Bólintasz, ebből merítek bátorságot egy kiadós elbeszélésre:

A külvárosi utcában, ahol gyerekkoromban laktam, csak nehézkes, nagytestű és kivénhedt muraköziek jártak. Két-két ló a jeges-, a szódás-, a szemetes- és a szeneskocsik előtt. A „hőő!” kiáltásra megálltak, s lógatták oktondi fejüket. Tompák voltak, lassúak és egykedvűek. Reználnak, megadóan vártak a „gyíí!” felszólításra, aztán húzták tovább az ormótlan, zörgő kocsikat. Szemellenzőjük miatt csak az úttestet látták, meg a szörnyeteg jármű kis darabkáját. Az útvonaluk mindig ugyanaz volt, a kövezet mindig sáros vagy poros, de akár így, akár úgy, a szürkeség évszokról-évszakra ugyanolyan – reménytelen és undorító... Aztán, idők múltával a vágóhíd jelentette számukra életük egyetlen és utolsó változatosságát, s az arrafelé vezető macskaköves vagy aszfaltos, hosszú utak.

A köszörűs csak kerekedett. Az üveges és a drótos gyalog jártak. Az előbbi azt üvöltötte: „Törött ablak hol, törött ablak kinek...?”, a drótos pedig imigyen kiabált: „Van-í javítani, van-í...?” – amely szavak szép zengéséből arra következtettem, hogy felföldi lehet a nyurga legény. Az ócskásnak – magyarul „handlé” – volt egy helyes, bár kissé szurtos kordéja, előtte egyetlen, a kordéhoz méretezett apró kanca – igen barátságatlan. Ha közel mentünk hozzá, idegesen kapkodta a fejét, megrándult a bőre és legszívesebben eltrappolt volna – mégis maradt, zablóját nyugtalanul rángatva. Maradt, fülelt, hallgatta hogy mit ordítózik gazdája odabent az udvarokban: „Óócska ruhát,

rongyot, tollat, cipőt, edényt, eszcájgot, bútort veszek!” Nyaranta falun töltöttünk egy-két hónapot, de házigazdánkknak nem volt lova, az idegen hátasokat, s az igás rabszolgákat meg sorra elkerültem.

Jött a háború, majd a háború utáni állfelkoptató szép hosszú időszak... Apám portyázni járt, vagyis összemáskálta a város alig felismerhető pontjait: megpróbált ennivalót szerezni – többnyire sikertelenül. Egyszer aztán megjelent ragyogó arccal, s valami nehéz idomtalanúságot vonszolt maga után... Az a „valami” egy meglőtt ló tetemének tekintélyes része volt, igen tekintélyes – azt ettük egy héten keresztül. Kicsit sörétes volt a hús, kicsit rágós, de felséges: főzve is zöldség és zsír nélküli húslevesnek, vagy „félangolosra” sütve, a kevés tüzelőre való tekintettel.

Azért nőtem, növegettem – öregedtem is, egészen huszonhárom éves koromig, amikor úgy hozta a sorsom hogy falura kerültem családotól, akartam vagy sem. Egy különlegesen poros szellemű nagyközségbe, az unalom szigetére, „elkényeztetett” városiként. Életünk egyetlen változatossága volt, ha fel-felrándultunk apósoméék falujába, a Bükk-hegység üstforma fennsíkjára. Az üst közepén parányi dombocska, azon állt a ház, verandás homlokzattal, szűk ablakszemekkel. Hátul istálló és budi fértek meg békés szomszédsággal egymással. Az istállóban egy tehenecke szomorkodott, s néhanapján apósom lova is betársult a „szomorkodásba”. Az apósom lova, a Vihar. Valójában róla szól az én történetem – minden eddigi csak bevezető volt -, most jön a főtéma!

Ez a szép, mokány, sötét lovacska élete javarészt a hegység erdeiben, vagy úton töltötte, munkatársi beosztásban, drága öreg após-papám mellett.

Tavasszal-ősszel pirkadattól-sötétedésig dolgoztak együtt a fakitermelésnél meg a boksák környékén mint érdemes

szakmunkások: mész- és szénégetők. Csak nagyritkán látogattak haza; Vihar istálló-nézőbe, apósom mosakodni, lábavaló váltani és megtölteni a tarisznyát szép, sárgára avasodott szalonnával, feketére füstölt paprikás kolbásszal, sóval, meg istenadta házikenyérrel.

Nyáron ők ketten megyényi széles határban árulták együtt a meszet, s a gyönyörű, fekete gyémántsín faszenet.

E nomád lovacska szertelen volt, zabolátlan. Leginkább a kötetlen, szabad életformát kedvelte, s ha lejárt a napi munkaideje, bizony néha elcsatangolt, s járta a bükkösöket, a kanyargós, erdei utakat – de mindig hazatalált a gunyhóhoz, a boksák tájékára.

Ritkán, de előfordult hogy valami vágytól hajtva megszökött a munkahelyéről, vállalva a megveretés ódiomát. Jött fentről, egyetlen, nagy iramban, csimbókos sörénye, farka lobogott, pofája két oldalán fehér tajték csurgott lefelé. Ilyenkor szép volt és félelmetes, mint a pusztai vadlovak: szügye feszült, tompora, lába hosszúra nyúlt – jött szépséges, ősi eufóriában. Így láttam őt a szomszéd domboldalról, és örültem hogy nem vagyok a közelében!

Lassított amikor a völgykávához ért, lenn a katlanban megállt egy pillanatra, majd nyugodtan – mintha mi sem történt volna – felkocogott a ház elé a domboldalon. Fölényesen, izmos nyakát feltartva sétált hátra az istállóhoz megnézni, megvan-e még a Riska?

Vagy órával később ért le apósom, fáradt volt, izzadt és szerfelett dühös. A völgy alján, a kútnál öreg fejére öntött egy rocaska vizet, mérgét csillapítandó. Aztán, ha a harag erősebbnek bizonyult minthogy néhány liter vízzel le tudta volna öblíteni, betért a kocsmába. Innen kezdve kétféleképpen történhetek a dolgok: ha beérte két pohár borral, komótosan felballagott a házig, s csak annyit mondott az engedetlen állatnak: „Légközelebb helybé lészel hágyva!”

Ha viszont nagyon szomjas volt – tekintve hogy vizet csak mosdáshoz és borotválkozáshoz használt -, leengedett még néhány pohár jófélét. Dühe ekkor visszatért, hazarontott és jaj volt a szökevénynek!

Ezt már nem vártam meg, elmentem inkább keserűgombát, rókagombát, tinórút keresni, s csak messziről hallottam, mily erőteljes érvekkel igyekszik papa az állatot jobb belátásra téríteni – a torkom szorult ettől, de megértettem hogy az öregnek igaza van. Hallottam a ló fájdalmas nyerítését, azt a keserves nyihogást, amitől lúdbőrzik az ember háta, aztán – váratlanul és hirtelen – csönd lett, s mire hazaértem, teljes volt a béke. Vihar megjuhászulva várt, majd mentek vissza; papa hosszú lábainak elnyújtott lépéseivel, Vihar meg poroszkálva mellette.

Nyáron kezdődtek a féli-szabad, nagy csatangolások. Mert igaz ugyan, hogy Vihart szekér elé fogták, de sokszor megálltak és az öreg leszerszámozta ökelmét, hagyta a lapos mezőkön akár viháncolni is. Inkább szabad ég alatt háltak, bár lett volna szíves vendégfogadó ház, de a ló nem tűrte az idegen istállókat. Legfeljebb ha zivatar volt, jégeső, vagy fákat szagató óriási fürgeteg. Egyébként kikötve egy fához pihengetett, s álmodott valamiféle lómenyországról. Hanem a tél...! Az volt az utált uborkaszézon Vihar számára! Nem lehetett akkor kihasználni sem életerejét, sem mozgékonyágát. Egyszer-egyszer szánba fogták, behordani tisztos ölnyi fákat – mi volt az neki!

Olykor minket fuvarozott nagy, pillés hóesésben, át a Nagykopaszon, fel a tetőig a kristálykék karácsonyi ég alá, majd nyaktörő utakon, úttalan meredélyen, le a barátságos házig. Egyébként kényszerpihenőre ítéltetvén toporzékolt egyhelyben, s még talán káromkodásfélét is hallatott a méltatlan börtönélet miatt.

Történt egyszer, hogy az alacsony istállónak valami baja esett. Lehet hogy köze volt ahhoz a felháborult jószágnak is, amely jószág türelmetlenségében akkorákat rúgott a

házhöz ragasztott istálló falába, hogy apósomék majdnem kiestek az ágyból – döngött a vályogtéglából összerőtt, alacsony épület.

A tehénkét mégcsak elhelyezték valahová, de mi lett legyen a féktelen Viharral? Panaszkodott az öreg papa jobbra-balra, s végül a mi falunkból egy jószívű gazda felajánlotta majdnem üres istállóját, amiben valaha nyolc ló s hat tehén rágott abrakot-szénát. Akkoriban csak egy vak, himpókos gebe foglalta a maga helyét a hatalmas hodályban – ott állt az kihasználatlanul. No, jött apósom a szánnal, takarmánnyal, merthogy ló nélkül szánra-takarmányra mi szüksége lehetett? Virgonc volt a kicsi ló – nem tudta, milyen sors vár rá -, hanem mikor átmeneti otthonához értek, egyszeriben fölfogta ami történik vele, s teljes ellenakcióba kezdett. Végül győzött a túlerő... Lassan aztán, mikor a rövid napok és hosszú éjek úgy egymásba folytak – azt se igen tudni olyankor, melyik nap melyik -, Vihar kezdett beletörődni a helyzetébe, belátva hogy a legkitartóbb ellenállás is hiábavaló.

Ám múlt a tél s a vastag hórétegtől szabadult nedves talaj tavaszszagokat küldözgetett széltibe-hosszába. Alighanem ez az üzenet eljutott Viharhoz is, mert megintcsak nyugtalankodni kezdett.

Volt nekem egy kicsi lányom, jó gyermek, nem szájaló, szófogadó is eléggé, hanem egy megvolt ám nála: nagyon szeretett csatangolni. Ha rájött a mehetnék – ment! Pedig a tájék nem szolgált veszélytelen pihenőkkel: jobbra a bikalegelő volt, balra meg a libáké, ritka nagy, csípős gúnárokkal. Meg jöttment népség is lakott arrafelé, csupa „nemkívánatos” elemekből.

Azon a féltavaszi napon éppen mostam: teknő, lavór, halom ruhák szanaszéjjel s közöttük jómagam, nyakig vizesen. Ezért aztán csak jó óra múlva vettem észre hogy hiányzik a motoszkálás körülöttem – a lány megint eltűnt! Otthagyván ruhahegyeket, a teknőt a langyos szürke vízzel, nyakamba

vettem a falut, de a gyerek sehol. „Isten! Most hova menjek, hol keressem? Még a végén nagy baja esik!”

Mintha agyamba vésték volna a képet, úgy látom ma is: jön holtápadtan a gazdáné, egy feje búbjáig sáros gyereket vonszol maga után és rejti nagyon a szoknyája mögé.

- Hol csatangoltál? Nem megmondtam hogy az udvarra se szabad kimenni olyan agyagos sártenger a világ?!

- Ne bántsad, ne bántsad! – mondja a gazdáné és még a szája széle is fehér – Ha tudnád mi esett!!

Még inkább felzaklatódtam: - Mondd már, mert megőrülök! Mit csinált ez a gyerek?

- Mit csinált volna?... Semmit... Csak jött át a réten mifelénk, meg akarta mutatni az új cipőjét a lányomnak. Jött a hátsó sövinynél fölfelé, ahogy mindig is szokta. Még a réten tartott amikor a Vihar végleg megbolondult és átugrott a pitvar alacsony kerítésin. Tudod, az ajtó nyitva volt hogy kapjon levegőt a jószág, ez meg átugrott és usgyi a gyümölcsös fele! És oly iramba mint a hátraslovak, végig a söviny irányt, az ösvény szélénél, le a fák között. Játszódott arra néhány gyerek, azoknak még időbe odakiáltottuk hogy fusson ki merre lát! Hanem a kislányod épp akkor ért a sövinyhez ahol az a lik van – azt is be kéne má fényképezni! -, egyszerre vótak ott, ő meg a ló. A kislány megállt s csak nézett az állatra... És most jön a csudadolog! A Vihar meglátta a gyereket és abból a veszett vágatából – megtorpant! Csupa de csupa tajték vót, remegett, fútt, de állt mint a cövek! Néztik csak egymást. Gyermek és ló – az egyik nem gondolva a veszilyre, a másik lehiggadva – vagy egy percig, kettőig. Aztán az állat szépen oldalt fordult, s a kerítés mentibe el a kertkapuig s ki a rétre, de nem trappba, hanem már kinyelmesen sétálva. Hát – ez esett... Most a Vihar ott keresgil nyugodtan, fűcsomók után. A gyermek, látod-e, nincs semmi baja, csak egy kicsit sáros.

... Érted most már hogy miért szeretem én a lovakat...?

Lift és kínai váza

Ha egy három és fél éves kislányt arra akarsz rábírní hogy mondja meg neked a nevét, ne csodálkozz, ha az – csigavonalú szájacskáját jól összeszorítva – egyetlen hangot se hajlandó kiejteni előtted...

Ha tovább kapacitálsz – ugyan szólaljon meg és feleljen a kérdéseidre -, a szája, a máskor befoghatatlanul csicsergő csőröcskéje végül egy kicsi vonal lesz. Ha rimánkodszt neki, gyorsan körül néz a védelmező szoknya után s ha az kéznél van, már el is bújt mögötte.

Ha az se bizonyul kellő oltalomnak, mert kilökdösik mögüle – mondván: „Szégyéld magad, tán kivágták a nyélved?” – akkor biztonságosabb helyet keres magának, a tűzhely mögötti sutban...

Ilyenkor egyetlen bölcs dolgot tehetsz: a továbbiakban nem veszel róla tudomást! Úgy tész mintha ő nem is létezne, tereferélsz a többiekkel, s csak félszemmel sandítasz – abszolút diszkrétén – a sut felé. Ekkor látnod kell, hogy időnként megjelenik ott egy pár szemecske – olyan mint a lenvirág, olyan tág és kíváncsi – később kibukkan a kis pisze orroccka is, majd az egyik szőke, egérfarok vastagságú hajfonat, felfelé kunkorodva. De vigyázz! – észre ne vegye ám hogy meglested, mert akkor rögvest visszahúzódik menhelyére.

Telik az idő és a kucorgó csak megunja, hogy vele immár senki nem törődik. Elősomfordál a sötét és meglehetősen levegőtlen sarokból, s egyáltalán nem oly lehetetlen ha a további fejlemény az lesz, hogy odamenvén hozzád – két hegyes könyökét a combodba fúrva – megkérdi: „Hát te meg ki vagy?”

Ha erre azt válaszolod, hogy a sógornője vagy, a lehető legrosszabb taktikával éltél. Ugyanis annak a bizonyos szemnek a tükréből eltűnik a kíváncsi fény és helyet ad újra a gyanakvásnak és a lélek legmélyéről feltörő idegenkedésnek. Mert őneki már van egy sógornője, a bátyó felesége, akit ő ángyinak meg nényjének hív, de azért tudja pontosan, hogy az egy „sódornő”!

De az így van rendjén a világ kezdete óta, meg az is hogy ángyinak van két fia, akik az öcsikék – mellékes hogy az egyik idősebb mint a nagynéni, ő, a maga igen kicsi személyében...

Akkor viszont ki ez az idegen? Csak nem akarja elfoglalni az ángyi helyét?

Tűnődik egy darabig, azonban nem tud e súlyos kérdésre önmagának megfelelni. Ezért hát sarkonfordul, szedi zoknitlan, rövid lábát a rossz papucskában és megy megtárgyalni a rokoni fokozatok eme fontos és bonyolult kérdéskörét a barátnéjával. Nagyon valószínű, hogy attól sem kap kielégítő választ oly égető problémáira – ezért hát kétnapos mosolyszünet következik...

Leghelyesebb, ha e napok másodikán elballagsz a szövetkezeti boltba s veszel egy csomag cukorkát. Namármost, ha a cukorka - ami mézesmadzagnak is felfogható – a kezeden van: hazamész, leülsz az asztalhoz és odakészíted a staniclit, méghozzá úgy hogy bárki megláthassa – legfőképp egy kislány, aki még mindig birkózik egetverő, nagy problémáival.

Jön is már; megtorpan, mintha földbe gyökerezett volna a lába – bővöli a kicsi zacskót, az pedig őt... No, meglátjuk hogy melyik bírja tovább? Minden valószínűség szerint a stanicli, mert az nem szereti különösképp a kislányokat, ez pedig, e lányka itt – ő egyenest imádja a cokorkát, de nem jut hozzá elég gyakran – tehát minden nap.

Amikor érzed hogy a kísértés már alig elviselhető a számára, megkérded: „Akarsz egyet?” Ha pedig ő erre majdnem töprengés nélkül bólint, akkor te annyit mondasz: „Gyere ide érte!” Ez ugyan kétségen kívül zsarolás - de van-e szentebb cél, ami az eszközt úgy szentesítené, mint ez a mostani?

Kinyitod a zacskót, veszel egy szem cukrot és bekapod: „Hű, de finom!” ...Nincs tovább - megszűnt mindenfajta ellenállás... Amikor a lányka már az öledben ül - mert ez is a feltételeid között szerepel -, üldögél és egész lényét eltölti a nagy élvezet, amit egy áttetszően piros vagy sárga pilula jelent, szépen kikérdezed... Egy pilula - egy válasz; egy kérdés - egy pilula - egy válasz... Így aztán módodban áll megtudni, hogy zsarolásod tárgyát Irénkének hívják és négy éves lesz.

Ennél többet egyelőre ne kívánj - inkább tartalékolj néhányat a csodatabletták közül - így aztán további közeledésre is lehetőséged nyílik...

Közben megérkezik a legidősebb báty, aki régen fölnőtt már és férj - a zsaroló férje -, a dolgok tisztázódnak, az információk kicserélődnek, a fogalmak a helyükre kerülnek: ha a „bácsi” felesége ez a nő, hát akkor valóban - „sódornő”! Hazamenet a busznál, amire felszállni készülsz, a pici sógornő már egy cukorkától ragacsos pusztit is hajlandó adni és ettől mindketten megkönnyebbültek - mitagadás...

További látogatáskor nem elfelejtendő egy újabb staniclit vinni magaddal, amiben az előzőnél még sokkal jobb cukorkák rejtőznek. Minden szemért kijár egy rokoni csók, igazi édes, majd egy idő múlva cukor nélkül, szertartás-szerűen; még később minden ceremónia nélkül. Ekkor már mindketten részesei vagytok egy igazi kapcsolatnak.

Amikor pedig kiderül, hogy neked született egy igazán picurka gyermeked, alig nagyobb egy cukorkás zacskónál, egy igazi hugica az öcsikék mellé, minden korábbi ellenszenv egyszer- s mindenkorra feledve, az idők végezetéig, amely valóságosan több... na... mennyi évet is jelent? Erről jobb nem nyilatkozni, mármint hogy mennyi is az az „idők végezetéig”.

Amíg módodban áll megfigyelni hogy milyen szépen sudárodik a gyermek, s hogyan lesznek dúsabbak a lenszőke copfocskák, s mint teremnek a kis kobakban mindenféle okosságok – addig meg is teszed.

Ahogy most így visszagondolsz, mégis akad egy válságos helyzet a kapcsolatotok terén. Ez így, távolról nézvést egyre inkább a te hibád és ezért bűnhődsz is, holmi szívbeli fájdalommal és önváddal és megdöbbsz amikor tőle hallod, hogy ő erre a csúf epizódra alig tud visszaemlékezni. Pedig ez megtörtént s mint minden megtörténtet, ezt se lehet meg-nem-történtté tenni.

Itt pedig most következzenek egy kis kerek tócsa története abban a kalickában, amit közönségesen liftnek hívnak – ami „rémessencsúnya” név, ám egy ötéves kislány látószögéből nézvést:

- Az jó, de mégis rettentő félelmes ha az embert világot látni vizik. Mert most már tudom hogy a mienken kívül van egy másik is, sokkal nagyobb mint ez a völgy itt, amit hegyek és meredek lejtők vesznek körül s aminek közepén egypár dombocska van, olyan mint a cicahát – igen, amikor a cica nyújtózik a kosarában, akkor csinál magának ilyen hátat. Busszal megyünk, ami idejön a kúthoz, aztán fordul vissza, afelé az idegenség felé.

Az előbb kinéztem az ablakon – elég koszos, de még ki tudtam rajta látni – ám nem volt ott más, csak fák, dombok

meg hegyek, makkosok meg fenyők – ilyeneket otthon is láthatok. Most megeszem ezt a csokit, aztán majd megint kinézek... Csak ne lennék olyan álmos! Mindennek a busz az oka, mert ringat és ráz és én ettől szédülős leszek, meg mintha le akarna ragadni a szemem, pedig most – most kéne kinézni! Bácsi mondta: „Ez már a város. Elmegyünk a közepéig, aztán meg a másik szélére.”

Erre fölébredtem hogy megnézzem magamnak azt a várost, ami a másik világ közepe. Nahát! – mit mondjak? -, ha ezt tudom, annyi zacskó cukorral se tudtak volna idecsalogatni, amennyi a két kezemen ujjból van. Számoljunk csak mennyi is az? Tíz! Annyival se, tízzel! Merthogy ez a város szörnyen csúnya, mert itt a házak mind össze vannak ragadva és ráadásul még piszkosak is – bár van egy pár aminek ki van nagyonis világítva az ablaka és valami színesek vannak benne... De ezeken kívül semmire színes, hanem szürke és piszkos és bűdös is van, mindenféle idegen szagok – rosszabbak mint otthon, hátul az udvarban, ha a mamának nincsen ideje kigánézni...

Most a busz megáll egy szűk utcában, de nagyon csúnya utca ez is, mert nincsenek benne se virágok, se fák, csak mindenféle ablakok, jó porosak meg füstösek a sok-sok busztól ami ide begyön. Erről a kocsiról átszállítják az embert valami sárga, zötyögő és kényelmetlen dobozba, ami megy és közbe néha csilingel. Ez szép, ez a csilingelés, mér is nem csinálja mindig, hogy az embernek öröme is legyen – hamár egyszer így csalódott ebbe a városba! Hosszan megy ez a valami és lassan és ebbe azért szerencsére belefér még egy kis gilin'-galang.

Ezek a házak itt a város szélén – bácsi mondta hogy ez már az – már nem olyan közel vannak egy a másához és vannak kicsi kertek is virággal. De később megint nagyok jönnek, még nagyobbak mint ahol a busszal mentünk.

Ha az ember nézi őket, rájön hogy oly magasak mint otthon a templomtorony – csak az sokkal szebb... az a torony... odahaza. És arra messze vannak olyan hosszú valamik, mint a legallyazott fenyőfák, de ezek rondák és füst csúszik ki belőlük legfelül – és bácsi azt mondta hogy ezek ott gyárkérmények, amiket nem tudhat az ember hogy mik is, ha egyszer nem volt itt még soha, de a bácsi ezt úgy mondja mintha nekem tudnom kéne és most megint olyan rossz nekem emiatt...

Ahogy leszállunk a sárga valamiről – azt mondják hogy ez a villanyos, amit villám hajt, de nem csap az a villám az emberbe és ilyen nagyon erős villám nálunk még a kösségházán sincsen -, megyünk gyalog, pedig már megint álmos lettem a szomorúságtól...

És bemegyünk egy nagy kapun, át egy kerten, egész egy kisebb kapuig – eztet én már meg bírom állapítani hogy ez kisebb!... De a ház magas és ijesztő, mert nagyon sok ablaka van – meg se lehet számolni! Olyan ez, mintha sok-sok ház lenne egymás tetejébe rakva... És belül! Mint egy barlang! És oldalt egy lépcső van és olyant én már láttam nálunk a kösségháza előtt, csak az szélesebb...

De nem a lépcsőn megyünk, hanem bácsi megnyom valami gombot, akkor kinyílik egy ajtó, ami egy ketrec ajtaja és bácsi bemegy a ketrecbe, mink meg utána és aztán bezáródik a ketrec ajtaja és az pedig megindul felfele. Először csak rázkódik egyet, aztán vándorol velünk és én annyira félek hogy innen soha többé nem megyünk ki és itt fogunk meghalni, hogy érzem, a lábamon belül megindul valami meleg, le egész a földig, vagyis a ketrec aljáig és jön és jön és alul mindig nagyobb pocséta lesz belőle – jaj-jaj, Istenkém, csak nem bepisiltem? Most a bácsi és a felesége is észreveszik, bácsi nevet, de a néni nem olyan nagyon nevet, inkább mérges egy kicsit.

Végre kinyílik a kalitkaajtó és mink aztán kilépünk és megyünk még, de ez nagyon kellemetlen, mert a pisi nem meleg mán, hanem nagyonis hideg. Aztán elővesz a bácsi egy kulcsot és leteszik a hugicát, aki egész idő alatt szundikált, pedig nem is olyan kisbaba már. Bemegyünk a lakásba, néni lecibálja rólam a nadrágot és veszekszik a bácsival, hogy mért nem gondolt arra hogy nekem tiszta bugyogó is kellenék, de bácsi azt mondja: nem baj, úgysis hozzászokott már hogy pucér a segge...

Most itt ül az ember a néni bugyijában és nagyon rosszul érzi magát. A néni az előbb kiment valamilyen bottal meg ronggyal és kitörölte a ketrecet. Ha az emberhez nem szólnak egész vacsora közben, az rém rossz és mér nem értik meg hogy én először voltam ilyen ketrecbe és az borzalmas. És ha félek, én átaljába be szoktam pisilni és mér nem mondták meg nekem előre hogy nem is kell félni, mer az a doboz vagy mi akkor áll meg, amikor a felnőttek akarják – és ha nem értik meg a gyereket, akkor minék hozták ide, maj holnap szólok hogy vigyenek vissza a mamához...

...Én most egyet aludtam és utána a néni már elég kedves lett. Maradok még két napig de tovább nem, mer nagyon fáj a szívem a mama után. Mos nem tudom hogy megbocsájsak-e a néninek hogy ilyen goromba volt hozzám, mikor a gyereknek úgysis fáj a szíve, de talán mégis megbosájtok, mer máskor elég rendes – ő vett nekem először nyalókacukrot is...

Ha egy gyermeket évekig nem látsz, aztán megjelenik mert hívtad - és magas, meg karcsú és majdnem fejlett is már -, akkor bizony meglepődsz, mert még mindig úgy láttad magad előtt, ott a liftben, a pisi tócsa kellős közepén...

És elfog a szégyenérzet – hát nem győzől kedves lenni hozzá. Annál is inkább, mert mama már nincs többé és ennek a kamaszlánynak kellett őt gondoznia a halála előtt és közben még tanulnia is – méghozzá nagyon jól és azonkívül még sok mindent meg kellett csinálnia a ház körül.

Mert segíteni nem tudsz, teszed ami módodban áll: moziba mentek, déligyümölcsöt veszel neki – bár nem tudhatod, szereti-e?... Ez a Pest majdnem olyan riasztó, mint az a vidéki „világ közepe”, de bentebb azért sok a látnivaló, hát megnézik amit lehet. Este összebújtok, mert olyan kicsi a lakás, meg nehéz is kifűteni. Van még egy vendéglátója Budán, ott tölti majd a szünidő végét.

Papa egyszer elhozta hozzánk Irént a szekeren – nem ide Pestre, hanem abba a faluba ahol akkor laktunk -, nem volt olyan nagyon messze egymástól a két település. Úgy nyolc éves lehetett akkoriban és papával együtt járta a vidéket és árulta lelkesen a faszenet meg a meszet. Mire megérkeztek hozzánk, nem volt éppen patyolat tiszta. Szép haja összeragadt, a ruhája – hát, hogy is mondjam... Anyukám – nálunk volt éppen – megfürdette, megmosta a haját, kimosta a ruháját és a szalagot a hajába csinosan belekötötte. Irén emlékszik erre az epizódra – a másikra annál kevésbé...

A mama halála után, pesti látogatásakor szerettem volna elmondani neki a liftbeli tragédiát – szégyenem történetét -, aztán mégis úgy határoztam hogy elhalasztom ezt az önvallomást akkorra, amikor valóban felnőtt lesz és megpróbálom értetni vele, hogy mikor „az” történt – nem voltam én még teljesen felnőtt... Későn érő típus vagyok és akkoriban olyan furcsán keveredtek nálam a mindenfélék, ki se látszottam belőlük...

De én már akkor se szerettem magam olyan csiricsárén - hogy egyszer szívem kiöntött jóságától fulladozik az is, akinek e jóság, e szeretet szól, máskor hiú, irigy és kicsinyes vagyok. Idővel elkezdtem önmagam nevelni... Ennek a hosszú és gyakran megbicsakló igyekezetnek van némi eredménye is: ma tudatosan megfontolom a tetteim aszerint, hogy kinek ártanék s kinek használnék valamely cselekvéssel.

Persze megesik, hogy a „pokol útjai” és az a bizonyos „jó szándék” veszélyes helyzetbe hoz - többeket is -, megesik hogy nagy igyekvésem visszájára fordul, volt ilyen Irénnel kapcsolatban is. No..., olyan ez, mint mikor az ember nekiáll kalácsot sütni és a végén kénytelen belátni hogy bodagot produkált.

Valamikor - mit tudom én hány évvel ezelőtt? - régen, kirukkoltam Irénnek a nagy gyónással, hogy lelkiismeretemen végre könnyítsek.

- Arra a „pisi-ügyre” csak nagyon halványan emlékszem - mondta -, a másokra annál inkább!

- ???

- Amikor elvittél engem ***-ékhoz, abba a nagyon nagy, gyönyörű, de elhanyagolt lakásba, ahol a szép tárgyakon sokhónapos réteg feküdt vegyes utcai- és házi-porból. Külön szobában aludtam, ami valamivel kisebb volt a többinél, az én fogalmaim szerint mégis óriási a négy méter magas mennyezetével, hosszú ablakaival, amiken átszűrődött a körforgalmi út minden zaja-zúrje s a vén drapériák különös illatokat leheltek ki magukból.

Éjfél tájt arra ébredtem hogy nagyon félek, a függönyök megmozdultak nem-létező széláramlatoktól és az antik bútorok mocomogni és nyekeregni kezdtek. Perceken belül éreztem hogy mindjárt bepisálok, ám ők - a jószívű és roppant szórakozott emberek - nem mutatták meg hogy merre van a vécé.

Az is lehet hogy mondták, meg is mutatták, ám én olyan zavart voltam... Hátha még klozetnek vagy toalettnek is mondták azt a helyiséget a böcsületes budi elnevezés helyett!

Felkeltem és benyitottam mindenféle ajtón – egyik se a vécére nyílt. Akkor már nem bírtam tovább s mivel útközben belebotlottam egy földön álló hatalmas vázába – hát, abba a Ming-korszakbélibe csurgattam bele minden bánatom, félelmem és az élet bonyolultsága felett érzett bizalmatlanságom... Aztán lefeküdtem ama szent fogadalommal, hogy másnap bevallom nagy bűnömet és bocsánatot is kérek miatta. Pedig akkor még nem is tudtam hogy kínai váza volt az illető, akit ilyképpen egy éjszakai serbli szintjére degradáltam – hátha még tudtam volna?

Így is fogadkoztam magamban hogy vallomást teszek, de nem voltam rá képes! Se másnap, se harmadnap – és egyáltalán -, sohase... A szégyenem le se írható, amikor arra gondoltam hogy háztartási precizitásuk szerint majd csak akkor találják meg a bűnjelet, ha annak már igen sajátos szaga leend? Vajon kiszagolták-e azt a párologó nedvességet, vagy suttymban elillant, vegyülve azzal a sok, fura szaggal, amit ott a tárgyak magukból árasztottak? Mivel nem fogom megtudni soha: marad a szorongás – rokona a tiédnek...

Így Irén. Most hogy tudta már az én nagy vétkeket, a bűntudatomnak el kellett volna párolognia, akár a Ming-korszakbéli váza tartalmának.

Lehetséges hogy annak a históriának egyedül számomra van jelentősége, mint általában mindennek, amit mi követünk el mások ártalmára vagy bosszúságára. Míg azok, melyeket mások követtek el és ellenünk, az idő folyamán elveszítik nagy horderejüket...

A Baross utca

Keskeny útvonal Budapest peremkerületében... Régebben villamos járt arra – csikorgott a sín a fura, skatulyaszerű járművek alatt. „Múzeumi darabok!” – mondták sokan és nem szeretet nélkül. Hangulata volt a környéknek a kis zötyögőtől, olyan tabánias hangulat.

Ma zömök és felette büdös buszok közlekednek arra, olcsó benzin mellékterméke mocskolja a levegőt.

Itt a Baross utcában - annak is majdnem a legszélén, hol a keskeny utat egy másik keresztezi, merre lefordult valamikor ez az „ős-darab” -, van egy téglakerítés, félköríves kapuboltozattal. Mélyedésében csúnya vaslemez, tisztelen reteszre zárva – az a kapu.

Mögötte olyan világ van, aminek nem lehet igazán nevet adni. Egyféle abszurd átmenet a valóság és a rossz álmok „alvilága” között. Nem a bűnözők életének színterére gondolok, hanem olyan helyre, ahol az ember megtanul hozzászokni a pokolhoz... Nincsenek ördögök és elviselhetetlen forróság – legfeljebb nyárban - , mint utalás arra a szférára amit megegyezés szerint pokolnak nevezünk, mégis elég egyértelmű.

Nem fegyház, fogház, börtön ez – csupán azok kistestvére... Ám ember-páriák élnek itt is: kivetettek, hontalanok, tehetetlen öregek, akikre nincs szüksége a társadalomnak és azt ilyenformán adja tudtukra. Ez az élet-halál közötti átmeneti szállás – ugye kitalálták már? -, szociális otthonnak neveztetik. Patrónusa a tanács – vagy régi-új nevén önkormányzat -, legfőbb patrónája pedig magyar hazánk.

Egységcsomagokat vittünk oda. Egységcsomag: kollektív lelkipurdalást enyhítő eszköz, vagy konzumált emberiség. Nincs arca, mint ahogy nincs azoknak se már akik kapják...

Ital, cigaretta, csokoládé. Ez a tartalom, függetlenül attól hogy aki részesül belőle, szereti-e az italt-cigarettát-csokoládét, vagy sem? A csokoládé, ital, cigaretta mellé édes-mézes jókívánság: „Boldog és békességes...” Itt, ebben a közegben – paradoxon!

Ó, nem kívánok én ironizálni, Isten látja lelkem. Mert ha ez a jószándékú emberek forintjaiból összehozott konzumajándék nem lenne, az evilági örömöknek még visszénye, halovány sugárkája se jutna el idáig... Mégis – nem lehetne ezt másképpen? Testre-szabottabban, több figyelemmel?

Ugyan, mit akarok még? Ez a fáradt, változásoktól kimerült, hatalom által vezetett – és sokszor félrevezetett – tömeg, amelyet társadalomnak nevezünk, elvesztette igazi lendületét, gépiesen cselekszik. Vagy a különböző törekvés irányok oltják ki egymást, akár a magmozgás. Gombamód nőnek ki a segélyszervezetek, alapítványok a szükség talajából és mind kérnek és mindnek kevés jut ahhoz, hogy hathatósan segítsen.

Így a külön-külön fájdalmak hatalmas tömbbé olvadnak össze – együttes nevük nyomor és tehetetlenség. Testi, anyagi vagy szellemi nyomor – vagy mindhárom együtt – úgy dagad mint ős-molekula, terjed mint a ragály, a védőszer pedig nem elegendő...

Ez tehát itt a Baross utcában - e kis sejtje kollektív nyomoroknak -, sok figyelemre nem számíthat, el is felejtet a létezését. Ezért aztán - ha látótávolságba kerül -, nagyobb megrendülés ér, mint előtte gondolnád.

Íme egy szoba a három-négy-öt közül: kórházterem nagyságú, zsúfolásig tele ágyakkal, bútorral és főleg emberrel... Kis éjjeliszekrények, néhány szék, asztalka, szekrények – élettér...

Itt, együtt: öregek, nyomorékok, fiatal, szellemileg elmaradott szerencsétlenek élvezik a kényszer-együttlét minden gyönyörűségét.

Lehetnek rejtett tartalékaik, de ebben a környezetben nem áll módjukban önmagukból valami szépet, méltóságosat felszínre hozni.

„Boldog és békés...” Ami a boldogságot illeti, itt tán még azt is elfelejtették hogy van olyan! Ami a békét illeti, hogy is lehet az jelen ennyi összezárt, valójában nagyon különböző személyiségjeggyel megáldott emberfia között?

A konfliktusra, egymás sértegetésére, kisebb-nagyobb összeveszésre naponta száz ok és alkalom adódik. Meg is ragadják, hiszen változatosságot hoz történés nélküli életükbe...

„Boldog Karácsonyt!” – s elgondolod a magad karácsonyát... Igaz, ami körülötte van nem felhőtlen, nem gondok és veszélyek nélkül való, mégis ünnep! Olyan, amivel – a körülmények kirekesztése révén - megajándékozod magad és örömet szerzel másoknak. Kinek-kinek vallása és örömszerző szándékai szerint lehetőség a jóra, melegségre, sziget a tengernyi gondok közepén. Feltűnik, s nem merül el – ha saját magad sem akarod -, hogy elnyelje a sápadt víztömeg: a hétköznapoké. Még karácsonytól karácsonyig, s e vándorút megszenteli napjaidat.

Azért a csomagocskáink megteszik a magukét – jobb híján. Mégis, valami olyan: „Szabó bácsi, magának két tábla csokoládét hoztam, egyiket a cigaretta helyett. Nem tejcsookit, mert tudom hogy a feketét szereti. Gyurinak viszont négy doboz cigaretta jön, ne kérincseljen másoktól. Irma néni szereti a teát, na, garantálom hogy ilyen teát még nem ivott: gyümölcstea, szeder-ízű! Sanyi nézd, itt a pakli kártyád! A régiek már kikoptak, zsírosak is, undor őket kézbe venni – magunk között szolván.” Ez lenne talán az igazi üdvözlés odakintről...

Vagy tíz-tizenöt éve – még a második „ántivilágban” – volt egyszer egy úgynevezett brigád, nyolc tagból álló. Ez a csapatocska elhatározta, hogy a Baross utcai otthonból kiválaszt valakit, akit „patronálni” fog.

Körülnéztek, érdeklődtek – ki lehet az, aki még a többenél is magányosabb, akit soha, senki nem látogat. És találtak maguknak egy öregembert...

Törékeny, vézna, hajlott emberke volt – sovány csontos arcán állandóan olyan kifejezéssel, ami leginkább együgyű mosolyra hasonlít. Eleinte gyanakvással fogadta látogatóit, később megbarátkozott velük és már várta a hetenkénti találkozást. Fura szája- amitől az a mosoly-szerűség támadt az arcán – füléig húzódott, homályos kék szeme fölcsillant, amikor meglátta a csapat valamely tagját az ajtóban. Leggyakrabban egy ifjú asszony ment be hozzá, ő lakott az intézményhez legközelebb. Az öregecske már hajlandó volt beszélgetni is:

- Tudja kedveském – így mondta: „kedveském” -, nékem azelőtt volt lakásom, nem is akármilyen! De a jányom addig-addig mondogatta, íratnám nevire azt a lakást, míg beadtam a derekamat. Szegény feleségem eztet már nem érte meg, azért mert a jányom így bánni velem! Az asszony halála után nekem volt egy agyvérzésem, attól jóideig – megbocsásson a rusnya kifejezésért – bepisáltam az ágyba... Na kaptam is érte, amennyi a fejemre fért! Mondtak azok nekem mindent – röstellném a számra venni -, és már mentem volna a híd alá, amikor a jányom eladta a lakást és disszidált a barátjával. Még azért is engem fingattak meg – ugye megbocsát a csúf szóért, ugye? – hisz úgy volt!

Aztán jött az új lakó. Egy darabig emberségesebb volt hozzám mint a saját jányom. A sufnyiba szorított nekem helyet, még kis dobkályhát is beállított hogy meg ne faggyak... Hanem aztán kezdett behordogatni mindent a sufnyiba, a végén már az ágyamnak se volt elég helye. Mondtam: kis helyre azért nékem is szükség van az élethöz, nem igaz? Nem volt az rossz ember, csakhát a lakás kicsiny volt, ők meg vagy öten, meg a holmijaik is igen sokak...

Elkezdett utánajárni, hogy éngem betétesen valahová. Fél év, s már sikerült is! Most itten nékem jobb sorom van, mint a jányom mellett, meghát azér ez mégsem sufnyi. De azér fáj, hogy a jányom így megtagatt, pedig – higgye el kedveském – nem voltam én rossz apa! Sokat gürcöltem hogy a jányom tanulhasson. Csakhát az emberséget nem igazán jól tanítják az egyetemen, én meg mondhattam néki bármit, nem ért semmit...

Tudom ám hol van most! Írattam is néki levelet – az én kezem béna már, hát azért. Nem válaszolt... Rajta kívül nékem az égvilágon senkim, a rokonjaim meghaltak, a barátjaim elhagytak vagy meghaltak ők is... Eleintén még az a lakó látogatott, aztán csak elmaradott mert sok volt a gondja. Tíz éve már hogy nem nézett felém senki – maguk az elsők. És ez igen jó hogy jönnek, kérem, igen jó! Hamár jöttek, ne maradjanak el tőlem! Nyolcvannégy éves vagyok – nem élhetek már sokáig... Az Isten álgya meg a jó szívüket, azt a kis időt kibírják, úgyi?

Valóban kicsi idő lett, mindössze három hónap. Az öreg új otthont kapott – a megyeri temetőben... Amíg ki nem szórják onnan is a csontjait.

Kisírt szemmel jött be azon napok egyikén a „kedveskémnek” hívott ifjú hölgy:

- Meghalt a bácsi, Isten nyugosztalja!

Körülnézett, mert ugye, ez mégiscsak egy szocialista brigád...

- Meghalt – nem azért sírok -, jó neki már! De megtudtam, hogyan akarják eltemetni!...

- Ne tarts hatásszünetet! Mondd már hogyan?

- Ruhátlanul! Igen, papírba csomagolva! Ilyen gyalázatot el se tudok képzelni, pedig létezik: a többiek szétosztották egymás között a ruháit – az öregnek úgyszincs már rá szüksége!

Én meg azt mondtam, hogy márpedig nem engedem! Nem elég hogy egy embert életében kutyába se vesznek, még halálában is megalázzák? Hazarohantam és beszéltem a férjemmel. Ő lemondott egy öltönyéről – igaz lötyögni fog kicsit azon a vézna testen, de ruha lesz! És most úgy mehet az Isten színe elé...

Megint körülnézett, de látván hogy mindenkinek harmatos a szeme, folytatta:

- És sötét ruha – nem utcai ám, majdnem fekete... És a jövő héten lesz a temetés...

Hát ez történt, hitelesen. Van néhány tanú, ki elmondhatná. De mennyi és mennyi szívre lenne szükség, hogy a sok otthontalan és rokotalan otthonra és rokonra leljen bennük - mennyi túláradó szeretetre -, ebben a mi polarizált világunkban.

Három fenyőfa

Szelíd-szomorú esteli elmélkedés

Mondd, hány éve is lakunk ebben a falanszterben? Azt gondolom tizenkettő is megvan tán... Hogy már tizenhárom? Tizenhárom esztendő, Istenem! Azalatt felnövekszik egy gyermek, a kamasz felnőtté érik és töpörödik az idősebbje...

Amikor ideköltöztünk, még csak kettő állt e tízemeletes betontestek közül. A főútvonalról idáig csak keskeny aszfaltjárda hozott, mellette kétoldalt messzire nyúlva feltúrt halmok, gödrök, salak és építési hordalék. Ezt a keveréket fújta tudónkre a szél, apró tölcsérekben, megforgatva és feldobva egészen a tetőig. Fogunk alatt recsegett a homok, mészpor és mállott vakolat morzsaléka, szemünkbe hulltak a parányi, éles szemcsék.

Ahogy húzták fel a házakat, úgy tűnt el a szemétrengeteg, de még mindig sivatagi, vagy holdbéli tájra hasonlított szűkebb világunk. Egyedül a gyom küzdötte fel magát a sivár halmok közül és élt, sőt jól megélt e képtelen talajon. A régi, terebélyes fák nagy részét kidöntötték, csak a silánya maradt – ha nem volt útban.

Végül elkészült az egész beton-hangyaboly-komplexus és egy tavaszon a házak közötti térségeket vékony termőtalajjal befedték és bevetették fűmaggal. A zsenge szájak hamar finom halványzöld szőnyegcsíkokat, bársonylepedőket alkottak. Ha lenéztem az erkélyről, szemem és szívem megtelt e reményt keltő zöld csodafátyol látványával.

A vékony csemetefák félénken és gyéren, de rügyezni kezdtek, hosszabbodó ágaik lombot-árnyat ígértek jövőre, jövő utánra.

A puha termőréteg a fű között kis szigetekben engedte világra bújni a gyermekláncfű tányérkáit. Valamivel távolabb pipacs pirult és az ég kékjével kelt versenyre a búzavirág. Fogalmam sincs, mi szél hozhatta őket ide szemünk örömeül.

A betonkolosszusok tövébe a lakók jókedve sövényeket és bokrokat ültetett – rózsát, orgonát és bogyótermő, igénytelen cserjéket. Aztán... elfelejtették locsolni őket. Az alig erősödő pázsitot gyermeklábak tapodták le. A pipacs -, mikoron rájött hogy ez itt mégsem az ő hazája - bánatában kipusztult, s vele a búzavirág. A gyom, a tarack megint kedvet kapott a terjeszkedésre, s e tárfoglalásban nem állította meg senki és semmi.

A következő tavason három kicsi fenyőfát ültettek el a város „közterület-fenntartói”, éppen az erkélyemmel szemben, a kerítés tövébe. Alighogy megkötött kis gyökérkoronájuk, máris hozták a friss, halványzöld hajtásokat.

A két szélső kővérke és zömök, ágaik szabályosan, kereken szélesültek minden irányban. A középső karcsú volt, sudár és jóval magasabb társainál. Szépek és kedvesek voltak ők hárman, így együtt – meghatóan fiatalok, tiszták és törékenyek. Minden reggel megnéztem, termettek-e új ágat, hajtásokat, levélkét, aztán mentem végezni a magam dolgát, mint ők az övéket...

Május volt, száraz napok jöttek. Porlani kezdtek a maradék fűcsomók közötti meztelen föld-foltok, szürke hátuk megnőtt, néhol be is süppedt, akár a hold-kráterek. Így sorvasztotta – mostoha időnél jobban – az emberi közöny ezt a „másféle” életet maga körül. A fűszálak között papírfecnik, műanyag zacskók, mindenféle el- és kidobott szemét görgött tovább, aztán összegyűlt egy szélvédett sarokban.

Elgondoltam mi a szomorúbb, az építés hulladéka-piszka, vagy a nemtörődömség okozta pusztulás?

Egyszerű a válasz: természetesen az utóbbi. Mert ami létrejön, általában a káoszról teremődik – akár világunk sokmilliárd évvel ezelőtt. De feldúlni a már kialakult rendet – öncélúan, pusztán a rombolás szándékával -, esztelenség és véték.

Néhány év alatt sikerült itt mindent tönkretenni, ami közös, ami életünket szebbé, emberibbé tenné ebben a kőnegyedben. A sivárság befelé, kifelé egyformán terjed – hódít a térben és hódít a lélekben is!

Fiatalkor jönnek karonülő kicsikkel vagy babakocsiban csecsemővel, leülnek egy roncs-padra, lábuk a hulladékon és nem látható rajtuk iszonyat vagy félelem a jövőtől: hogyan fog a gyermekem testi-lelki egészségben felnőni ezen a helyen?

Egy reggelen amikor lenéztem az erkélyről, a fél-ébrenlét állapotában is láttam hogy odalenn valami szörnyűség történt! Eszményi fenyőcskéim helyén három féoldalas, púpos törpe állt, alakjuk csak gúnnyrajza annak a harmóniának és szépségnek, amit eredeti formájukban képviseltek. Így kifosztva mementó voltak, figyelmeztetés, intés, fenyegetés! Torzságuk tragikusan nevetséges, önmagukon túlmutató jelképszerűség.

A felháborodáson felül fájdalomamba önvád és szégyen is vegyült, úgy éreztem hogy magam is felelős vagyok e rettenetért. Mert hiába van szemem a széphez, már csak arra jó, hogy élvezzem azt, ami védelemre szorul...

Kényelemszeretet, megalkuvás és valami gyávaság tartott vissza a közbelépéstől ha kis, vagy nagyobb vandálokkal találkoztam, akik éppen akcióban voltak. „Fölösleges szólni, ha elmegyek úgyis folytatják...” – ezt a kibúvót adtam magamnak, ugyan már mindegy, hogy mikor...

Szegény rombolók, öntudatlanul saját jövőjüket pusztítják! Milyen leleményesek, mennyi fantáziájuk van hozzá. Mintha belső ösztöneik sugallnák, hogy az agresszivitást gyakorolni

kell, másképp eltiporja őket ez a modern vadnyugat, amibe beleszülettek. A brutalitás és rombolás = erő; a gyengédség = gyöngeség; a gyöngeség = életképtelenség. Ez a következtetés érvényesül beszűkült világukban...

És a szülők? Nincs bennük semmi nyugtalanság gyermekeik jövőjével kapcsolatban? Nem szorul össze a szívük ha arra gondolnak, hogy a sorsukat meghatározó környezet az ilyen beavatkozások folytán egyre sivárabb és ellenségesebb lesz? Nem szükséges atomtámadást átszenvedni ahhoz, hogy életünk e földön lehetetlenné váljon...

Egy vízió kísért: hatalmas sorban fenyőfák tömege lép elő valami homályos semmiből – jönnek a délcegek sötétben és fenyegetően, óriásiak, árnyékaik mint sorompók vetődnek elénk; utánuk sokkalta nagyobb számban a rokkantak, tépettek és csenevészek; mögöttük végeláthatatlan vonulata a lemeztelenített, megcibált, megcsonkított csontváz-karácsonyfáknak, ahogyan a szeméttelép kísérteteiként jönnek vádolni és számonkérni; jönnek a vén fák, melyek még árnyat-lombot adnának ma is, ha valami embertelen és gépies terv miatt ki nem vágták volna őket; jönnek az esőerdők délről, délkeletről; savas esők áldozatai rázzák megritkult koronáikat; jönnek a letarolt bokrok és letiport pázsitok... Itt teremnek vádolni, számonkérni és ítéletet mondani mindnyájunk fölött. A Harag napján ők is ellenünk szólnak majd...

Három fenyőim ott, a magatok kis Golgotáján – hogyan is vehetnétek minket védelmetekbe? Szépségetek romjaival beálltok vádlóink közé...

Milka kisasszony

Vörös szépség, szeme különös, rézsútos metszésű, de tág s olyan, mint a tükör. Az a nagy pupilla akár azok a különös üvegek, melyeknek csak az egyik oldala átlátszó. „Nem osztozom a titkaimon!” – mondja ez a szem.

Ehhez a titokzatos, hűvös kifejezéshez mérten orrocskája túlon túl fitos – legyünk őszinték: pisze, sőt turcsi -, ajkai között sima nyelve mint korai rózsáé, fogai hegyesek, kicsik, fehérén csillogók. Járása puha, könnyed, mozgása akár egy tornászé, világversenyre is mehetne. Csakhogy nem megy, őt aztán senki ne trenírozza! Teljesen öntörvényű, szuverén egyéniség... Soha mást nem csinál, mint amihez kedve van, semmivel nem tudod rávenni. Ritkán kedves, akkor is csak igen rövid ideig. Gyakran, sőt elég gyakran lusta – olyankor aztán, ha valaki zavarni merészeli, hát olyat kap hogy megemlegeti!

Nézem ahogy jár-ke, csupa báj és kellem. Másszor rátör valami érthetetlen vadság, s hogy miért, hiába is kérdeznéd meg tőle, úgysem válaszol. Amit akar elér, más-más eszközökkel, de kitartóan. Ha teljesíted az óhaját, nem hálás – egyszerűen csak odább sétál.

Szesélyes, kiszámíthatatlan, önző és... gyönyörű. És én bolondulok érte. Akarod tudni hogyan kerültem vele kapcsolatba?

Van egy unokám, kezdő tizenéves. Nyaranta napközis táborba jár délutánig, körülbelül akkor érkezik haza, amikor a szülei. Néha kicsit korábban, olyankor átsétál hozzám. Egy ilyen alkalommal üldögél nálam – már ameddig kibírja egyhelyben – és mondja:

- Úgy fáj a szívem!
- Jaj, akkor menni kell az orvoshoz!
- De nem az igazi szívem fáj, hanem a lelki...

- És szabad megkérdezni, hogy miért?

- Találtunk a táborban egy árvagyereket. Nincs se mamája, se papája, senki nem törődik vele. Pedig, ha látnád milyen szép és aranyos!

- De a gyámügyiek...

- A gyámügy? – egy kismacskáért?

- Ja, vagy úgy? Miért nem mondtad rögtön, hogy macska az illető?

Unoka, mint mindig ha kényes ügyről van szó, kérdésre kérdéssel válaszol:

- Nanó – itt kis szünetet tart, erőgyűjtés céljából -, nincs neked szükséged egy kismacskára? Mert a többi gyerek szülője mind közölte hogy neki aztán nincs – és ha neked sincs, akkor én most mindjárt sírni fogok!

- Ne zsarolj!

- Nanó, kérlek válaszolj, de komolyan...

- Hát az igazat megvallva, olyan égető nagy és sürgős szükségem nincs arra az „árvagyerekre”, aztán meg ez nem is egészen rajtam múlik. Meg kell kérdezni bátyót is.

- Ha olyan nagyon akarjátok, hát legyen – mondja a nagybátyó –, de én aztán nem bajlódom vele, nem hordom ki utána a bogyókat, nem etetem és itatom, nem pelenkázom!

- Majd én! Majd én megcsinálom! – kiáltja unoka csillogó szemmel és eszébe se jut, hogy egy macskát nem kell pelenkázni.

- Na jó, akkor jöjjön az a cica!

- Majd meglátod milyen édes! Egészen picike, szürke cirmos, kislány, nem válogat – megeszi a kolbászt is!

- Megnyugtattál...

Unoka boldogan elrohan és én várom hogy mikor jelenik meg majd a macskával. Várom – még hozzá egyre türelmetlenebb vagyok a várakozásban. Mert – szégyen bevallani – én rajongok a macskákért. Igaz, nemcsak értük, de bernáthegyit mégsem tarthatok egy lakótelepi lakásban.

Múlnak a napok és kezdek belenyugodni abba, hogy nem leszek macskatulajdonos...

Akkor – emlékszem, egy szép nyári délután – csöngetnek, s én megyek ajtót nyitni. Unokám áll a küszöb előtt, karjában egy dobozzal. Igazán szép nagy doboz és még ki is van lyuggatva.

- Ne haragudj Nanó, ez a cica nem az a cica, de én nem mertem eljönni hozzád macska nélkül. Tudod, ha egyszer megígértem...

- Itt valami félreértés van! Szó sem esett arról, hogy ide te már csak macskával együtt teheted be a lábad.

- Hát én úgy gondoltam... És mert arról a cicáról kiderült hogy mégis van gazdája, megkértem a táborvezető nénit, segítsen nekem keresni egy másikat. Ő mondta is, hogy tud egy családról, ahol évente legalább tíz kismacska születik – de messze laknak... Mármint a család. Kértem a nénit, hogy ha lehetne... És ő eljött velem és most itt van a macska – tessék!

Még ki se bontottuk egészen a dobozt és már borzalmas nyarvogással kiugrott belőle egy olyan két-három hónapos macska – nem kicsi, hanem hosszú és girhes, nem szürke cirmos, hanem piros-fehér foltos, nem édes, hanem vad és utálatos – egyéként minden stimmel – mármint az, hogy lány az istenadta...

Ez a kis szörnyeteg a Milka kisasszony. Mióta nálam van, a pokol minden kínját elszenvedtem tőle – arról nem is szólva, hogy amikor a szomszédasszonyom meglátta, összecsapta a kezét:

- Hol szedted fel ezt a borzasztó ronda dögöt?

Gyorsan – minden felelősséget áthárítva az unokámra – elkezdtem a macskát védeni.

- Nem tehet róla hogy ilyen nyamvadt, a cicakölykök között ő volt a legkisebb és nem jutott neki anyatej. De mivel ilyen kiéhezett, biztosan nem lesz válogatós...

Ebben csalódtam a legnagyobbat. Ugyanis Milkának mindjárt az elején könyörögni kellett:

- Edd meg azt a kis husikát, idd meg ezt a kis tejecskét, jó édes, langyos, finom, friss!

Ha nem akartam hogy éhen haljon, azt kellett adnom neki – udvariasan elébe tálalva – amit szeret. Mert komolyan, képes volt inkább fetrengeni az éhségtől, de ami neki nem kellett, az nem kellett! És én csüggtem rajta és nem akartam holt macskát az élő helyett, hát jól kinyitottam a pénztárcámat...

Nyitogatom ma is és – mint mondom – egyáltalán nem hálás érte. Olyan módon képes undorát és nemtetszését kifejezni, hogy egy dívának is becsületére válna. Könyöröghetek neki:

- Milka, ez finom, nagyon finom! Nézd csak? – mindjárt megeszem!

Hiába. Milka szemtelen kis orrát feltartva, farkát kunkorítva konokul és előkelően visszavonul. Többnyire a kosarába... Vagy ahová éppen kedve tartja – például az ágyam közepére. Merem én onnan elkergetni? Hogy ne szeressen? Ki vállalná ezt az én helyemben?

Mióta egyszer nyitva hagytam hálósobám ajtaját, azóta éjfél felé rendszeres látogatást tesz nálam, a fejemre ugorva jelzi jelenlétét és nem törődik azzal, hogy engem a legmélyebb álmomból ébreszt. Ezután elhelyezkedik az ágyamban, lehetőleg úgy, hogy nekem se takaró, se hely ne maradjon elég. Igen..., és én, aki természetből fogva elég forgolódós vagyok, meg se merek mozdulni, nehogy Őfelségét álmában megzavarjam.

Így megy nálunk az élet. Sokszor hiszem: hát, ha most meg tudnám fogni, bizony mondom, agyonvágnam! Akkor ránézek arra a hetyke kis pofájára és elönt valami melegség – valami édes csiklandás a szívem körül... Elnevetem magam és meg se próbálok kergetőzni vele. Úgyis én húznám a rövidebbet – a körmeim fogyatékos volta miatt.

A „kisasszonyról” még sok mesélnivalóm lenne, de majd inkább máskor. Most csak nézem azt a titokzatos szemét s benne az egész, izgalmasan szép világot – az állatit, melyről nekünk olyan hiányos fogalmaink vannak.

- De szép, Istenem, de szép! Nem győzöm neked megköszönni, hogy ilyen színes, érdekes, rejtélyes világot teremtettél. Ilyen új és újabb felfedezésre indítót!

Mindezt csak úgy, magamban mondom, mert Milka időközben elaludt – mint a gyermek, akiről azt mondják:

- Csakis akkor jó, ha nincs ébren...

És Milka alszik és közben nagyokat nyújtózik, mint aki végtére is – elégedett a sorsával...

Soha nem vagy egyedül

Rudnyánszki Livia engedélyével

Ágyszomszédom, Livia - aki gyötrő fájdalmakkal küzdve sem veszítette el derűjét, hitét, bizakodását - mesélte el életének egy szép és nagyon meghatározó epizódját, annyi friss örömmel, hogy még a szürke és reménytelen kórházi délelőtt is fényt, meleget kapott ettől a lelkes és lendületes előadásmódtól. Jómagam is megfeledkeztem testi-lelki bajaimról, végigkövetve a történetet, amely érdemes arra hogy lejegyezzék - de úgy, hogy irodalmi formában se veszítsen eredeti bájából, az életteliségből, ahogyan az ő szájából elhangzott:

- Egy régi májusvégén - úgy 25-30 évvel ezelőtt - ismerőseim jóvoltából alkalmam volt valamivel több, mint egy hetet Svájcban, a Matterhorn szomszédságában tölteni. Kaptam a lehetőségen és kis házuk kulcsával a táskámban, jónéhány hasznos gyakorlati tanáccsal „tarsolyomban” nekivágtam az útnak, előre megsejtve hogy nem mindennapi élményekkel gazdagodva fogok majd hazatérni.

Kétezer méter magasságig vitt fel a drótkötélpálya útítársakkal tömött függő szekrénye, annak végállomásától jókora útszakasz következett, amit gyalog kellett megtennünk. Egy bizonyos pontig összetartott a csoport, de tudtam, valahol úgy félút-tájt elkezdődik majd a szétszéledés az egymástól bizonyos távolságban elszórtan álló kulcsos-házak, vagy szállodák felé.

Kaptatók következtek egymás után, az egyiknél kicsit megálltam kifújni magam. Leültem - illetve lerogytam - egy tönkszerű padra, s mivel akkor volt alkalmam először amúgy istenigazából körülnézni, hát megtettem.

A nézésből ámulat lett, szinte áhítatos csodálkozás. Nagy, kerek szemmé váltan, a felfedezés izgalmával és némi szorongással próbáltam magamba fogadni e számomra hatalmas szegmensét a világnak, ami nekem akkor teljes, önmagában létező univerzumnak tűnt. Ez a táj olyan fenséges könnyel tárta elém önmagát, hogy pazar nagyszerűsége már fájni kezdett, túl sok volt nekem ennyi szépség egyszerre és egy időben.

A Matterhorn monumentális tömegének látványa szinte összezsugorított, s ahogy tökéletes csúcsa mint óriási prizma kék-ezüstté varázsolva verte vissza a sárga fényt, e varázslat előtt le kellett hunynom a szemem. Inkább a részletekre irányítottam a figyelmem: hogy hányféle árnyalata van a zöldnek, milyen más a legelőké, milyen üdén harmatos, itt-ott szinte áttetsző, s milyen sötét, feketébe hajló ott, ahol a fenyves szoros tartással összebúvik; milyen ezüstös-bársonypuhán csillan meg a törzsi mohákon, s barnásan a zuzmón.

Az ismeretlen, változatos flóra színgazdagsága - a leheté-kéktől a sárgákon át a bordósba olvadó mélyvörösre - örömezt keltett, ahogy közelembre jött. Merthogy e részletekben barátságos gesztus volt, így köszöntött a vidék, mint vendégszerető házigazda, engem, a másfajta égtájról érkező, törekeny magyart.

A növényzet után a fauna is bemutatkozott, néhány félnék, ritka szépségű madár, s néhány elsuhanó, gyorsan eltűnő folt-vonal képében. Aztán egyszer csak színre léptek az állati faj bátrabb képviselői is. Szinte láthatatlan résekből, üregekből bújtak elő szürkésbarna lényecskék, kinyúltak, körüllestek, majd szinte összegömbölyödve görögtek, hömpörögtek lefelé a lejtőn, fölegyenesedtek megint - apró periszkópok lengő, hullámozó fűtengeren -, összefutottak, majdhogy gombolyaggá váltak, gubancos szőrmókokból, kicsi pemzlikből - ilyen volt a fürge, életvidám mormotátársadalom.

Aztán e tréfás csoportból kivált egy öntudatos személyiség, s tartott „geradezu” – éppen – felém. Megállt mellettem szoros testközelen, egész hosszában kiegyenesedve, minden zavar, tartózkodás nélkül és nagy, domború szemével úgy nézett rám, hogy nem lehetett kétségem felőle: ennivalót kunyerál. „Na, lássuk mit csinálsz ha megkínállak az útravalómból?” – gondoltam, míg a tenyerembe szórtam apró, finom falatokat. Ő szimatolt kicsit, majd belefúrva nevetséges orrát-száját abba a mélyedésbe amit félig nyitott markom képezett, töltekezni kezdett. Annyira szórakoztatott bájos szemtelensége, hogy megtoldtam az adagot egy kis repetával. Miután jól megtöltötte kerek pocakját, ugyanazzal az egykedvű nemtörődömséggel, amivel tudtomra adta hogy mit is kíván tőlem, megfordult és otthagzott.

A lenyűgöző percek után felnéztem, ijedten tudomásul véve, hogy embertársaim is magamra hagytak -, egy lélek sem volt már a közelemben. Feltehető, hogy mindenki megtalálta már a maga kulcsos-házát, ki is csomagolt, alkalmas zugokat keresve túlélő-holmijának, s hozzákészül a vacsorához. Ekkor fogott el az igazi félelem, az egyedüllét érzése és tudata. A koradélután későibe fordult, a vidék újra idegen lett, a színek megfakultak, a fény hideggé, fagyos kristállyá változott. Úgy tűnt, hogy áthatolhatatlan burok képződött körülöttem, a világ azon kívül lüktetett. A burokban kuporogtam én, oly apróvá zsugorítva saját szorongásom által, mint a rajtam s bennem élősködő atomnyi lények, egy számomra szintén idegen világ, a mikrokozmosz tagjai. Néhány közönyös csillag ült fel magaslatok és fenyők tetejére, tudomást nem véve sem egymásról, se rólam, mint miknek természetes létformájuk az „űrbéli szétszórtság”. Ez a bénító érzés, felfedezés tette hogy mozdulni sem tudtam, maradtam ülőhelyemen, s az érzéketlen fába kapaszkodtam.

Végül rájöttem hogy ez így nem folytatódhat, különben kővé válok én is, s úgy tanulmányoznak majd későkori tudósok, mint valami különös maradványt, ember-formájú leletet: „Rajta, szedd össze magad Livia lelkem, mert megrázlak mint Krisztus a vargát a népi legendában!”

Összeszedtem minden erőmet, már emelkedtem volna és nyúltam volna kevés csomagomért, amikor valami csodálatos dolog történt. Olyasmi, melynek tanulságát nem feledem, ami jelenemet s jövőmet meghatározó módon kíséri, bátorít – úgy hiszem hogy életem végéig s azon túl is, a kétféle lét ismeretlen alagútján keresztül...

Lentről, a völgy egyik szurdokából gyönyörű, gypjas nyáj hömpölygött elé, csupa pompás, fényes-fekete, nagytestű birka. A nyakukba akasztott kolomp szava, bégetésük hangja szebb volt számomra, mint művész által komponált, remekmívű szimfóniáké.

Ilyen nagyszerű nyájat - ilyen méltóságosat, az alm tápláló fűvétől ilyen ragyogót s erőteljeset - azóta sem láttam.

Ám az igazi csoda ezután következett. A tömör, acélfekete tömegeből kilépett egy példány – Isten hihetetlenül szép teremtménye -, könnyedén, táncosan lépegetett felfelé az emelkedőn és – mintha valami felsőbb parancsra tenné – odajött hozzám. Ő is fekete volt - valamivel törékenyebb a társainál -, de két zsenge szarva között a könnyű és sugárzó fehérség akár egy glória.

Ahogy rám nézett, tekintetében annyi emberi volt, annyi meleg együttérzés, hogy az én gyáva szívem is fölmelegedett, felbátorodott tőle, s már nem is értettem hogy miért kellett félnem annyira. Formás fejét és fénylő patája egyikét ölembe tette s így maradt -, meddig is?

Számomra akkor megszűnt az idő, csak a bűvölet volt, az a megjelölt pillanat a maga örökérvényű erejével.

Hiszek a természetfölöttiben, hiszem hogy vannak üzenethozók, megbízottak, őriző szellemek. Hogy milyen formában jelennek meg, azt a körülmények döntik el, a válságos vagy annak tűnő helyzetek, a kétségbeesés, kétely vagy tanácstalanság állapotai.

Hiszem, hogy nem hagy magunkra az, aki utunkat e földi világban kijelölte, csak fel kell ismerni a jelet, csak figyelni kell rá. Vannak kinyilatkoztatások ma is, nem csupán a szövetség megkötése korában.

A kedves, szelíd követ megmozdult, fordulni, távolodni készült, de még előbb engedte hogy megérintsem azt a szinte anyagtalan, sugárzó fehérséget, aurát a homlokán – vagy fölötte. Távoztában még visszánézett rám és tekintetében ugyanazt az emberi – vagy emberfölötti – melegséget láttam, mint érkezésekor. Erősíteni akart velem hitemben, bátorságomban és a „Mindenütt veletek vagyok, a világ végezetéig!” bizonyosságában.

Végre felálltam, összeszedtem a holmimat, minden nehézség nélkül megtaláltam ismerőseim kulcsos-házát, s míg ott laktam, soha, egy percre sem éreztem magam egyedül.

Azóta, évtizedek során át mindig kaptam valamiféle „jelet”, különösképp a fájdalmas, válságos időszakokban, amelyek gyakran tették próbára szilárdságomat. Mindig voltak „követek”, „üzenethozók”: társak, rokonok, barátok, sokszor új ismerősök, akik segítettek felfedezni azt az erőt, amire szükségem volt hogy a küzdést folytatni tudjam – az erőt, amely nem az enyém volt, hanem kegyelemből nyert ajándék.

Ez személyes megtapasztalás, a meggyőződés eszköze. Azt csak remélem hogy én is lehettem, lehetek öntudatlan eszköze a megtapasztalásnak mások életében...

Bölcs Csiperke

Csiperke, Encsem-Bencsem király egyetlen leánya nagyon kedvelte Kalamajkát, akit a király meg akart fosztani udvari fő- és al-bolond rangjától, mert bármerre ment, mindenütt csudanagy balhék, összevisszaságok támadtak. Mert a bolond nem tett lakatot a szájára, mondta-mondta a magáét. Ki így értette, ki meg amúgy, s voltak aztán nagy veszekedések, ógások-mógások, sőt kardjához is kapott emiatt egy-egy várbeli léhűtő.

De Csiperke ragaszkodott kedvenc udvari bolondjához:

- Ő nem tehet róla, hogy a kisujjában több ész van, mint az összes méltóságnak itt együttvéve! Akikkel ugyanis te körülvetted magad, tiszteletreméltó Atyám, azok majd mind gyagyák, lepcsések és tokos vénemberek – vagy gátlástalan mamelukok, akik a semmiért is a markukat tartják. Itt van például Tesze-Tosza, a tábornagyod. Miatta vesztettünk el három csatát a mufurcok, kettőt a bufurcok és hatot a vakarcok ellen!

Aztán a két kancellárod: Jobbfülebal és Balfülejobb, akik még egymás szavát se értik, mert mindig a süketebb fülével áll egyik a másik mellé!... Hebehurgya úr, a kamarásod, aki sose tudja hogy hol a kincseskamra kulcsa – igaz, a kincsestár régen üres már – minek is kulcs hozzá, s minek kamarás? Agyakő – hogy róla is szót ejtsek -, a rendőrminiszter a két államtitkárral: Mennikővel meg Jönnikővel! Vigyáznak ezek az állam nyugodalmára? Megmondom én min ügyködnek egyedül: minden értelmes ember börtönben tengődik, hogy ne tudjanak szövetkezni az ostoba gátlástalanság e tisztségviselőivel szemben... Az országod nem más, mint egy lomkamra! Na és a két udvarhölgyem, a fő-fő udvarmesternők? Nem elég hogy rondák és gonoszak, még felettem is intézkedni akarnak!

Még jó, hogy Bibir-csók utálja Kaktusz-tüskét és viszont. A háborúság úgy leköti őket – el is felejtik sokszor, hogy a világon vagyok. A népes hölgykoszorú minden tagja túl van már a hetvenen s egyik szüzebb, mint a másik – de ez már csak szappanhab a homoktorta tetején...

Meghülyülnék az unalomtól, szeretve tisztelt atyám, Harmincötödik Encsem-Bemcsem, ha nem lenne Kalamajka, aki rányitotta a szemem: nem udvartartás van itt, hanem hulladékdomb! És embereid akarnak nekem kinézni vőlegényt, mint például Lütyő királyfi, vagy Eszement herceg, vagy a tohonya Nemtöhötöm, a szájtátiak királya, azoké, akik nem csinálnak mást, mint esznek – ha van mit! A legyet is megeszik, ha szájukba röppen. Szülhetek majd egyiktől, vagy a másiktól tizenkét nyálcsorgatót az ország örömére és dicsőségére? Hát nem, atyám! Én olyan férjet akarok, akinek a segítségével Soselesz országot Mindiglesz országgá tehetem! Kiürítjük majd mi ketten ezt a nagy szemetesládát és bevetjük a sivatagot – eszesek örömére, esztelenek bánatára!

A király rávetette szép, szenilitástól csillogó szemét a lányára és mondá:

- Hát, ha úgy gondolod felette imádott lányom, anyád után Csiperke, csak menj és válassz magadnak férjet. De annak helyén legyen ám az esze és a szíve! Én is sejtém hogy valami nem stimmel itt, de bár partedlit még nem kell a nyakamba kötni, egyedül nem tudnám reorganizálni a dolgokat, belátod-é leányom? De mondd csak, hol akarsz magadnak férjet keríteni?

- Hol? Hát a börtönökben, mielőtt a mohos falak között a lángész is meghülyülne! Azért viszem Kalamajkát mert csalafinta is, fürge eszű is, őt aztán nem lehet becsapni! Fogja az tudni, melyik az okosa – én meg, hogy melyiknek van böcsületes, bátor szíve. Ha pedig egyvalakin megegyezünk, az lesz a férjem!

A király kegyelemben elbocsájtotta a lányát, egyik kezével lemondóan legyintve, másik kezével görcsösen szorongatva az országmát...

Csiperke kapta-fogta magát és elindult ember-keresőbe. Jártak Kalamajkával börtönről börtönre, s bár az örök meg a börtönigazgatók nagyon nem szívesen, de mégiscsak elébük vitték a rabokat.

Volt azért a börtönökben néhány bűnöző is – ezer közül ha kettő -, de a többi csirkefogó odakünn élte a világát, mert ezek az intézmények mind tele voltak embernyi emberrel...

A királylány elérte atyjánál, hogy az értelmes, becsületes rabokat sorra szabadon engedjék, a gazokat meg börtönbe zárják. Így szépen összeállt jóra való emberekből az udvartartása, testőrsége, kísérete, mert ugye a hatalom gyakorlásához szükség van megbízható alattvalókra, tisztségviselőkre. Így cserélődött sorban a dohos lyukak társadalma és kezdett szépen helyére kerülni minden, s mindenki – akár sakk táblán a figurák, meg a fekete-fehér négszögek.

Csoda, de az értelmes, nagy szellemek nem tompultak el, a börtönpenész nem kezdte ki elméjüket, mert gondolkodtak, gondolkodtak és gondolkodtak... Ablaktalan odúikban még a nap s föld egymáshoz való viszonyát is ki tudták számítani agytekervényeik segítségével. Az ország sorsát is tudták, s aggódtak nagyon amiatt...

Sok-sok emberrel beszélt a királylány, sokaknak adta vissza igazi életét, de azt akihez saját életét kötötte volna szívesen, még nem sikerült megtalálnia.

A legutolsó szomorú hely egy földi pokol volt – vastag várfalak között csúf épülettömb kazamatákkal, búzzal és levegőtlenességgel -, ahol olyan rabokat őriztek, akiktől a legjobban félt a rendőrmisztér és bandája. Ezek között sem találta meg azt akit társául elképzelt magának...

- Meglehet hogy aggszűz maradok!

Akkor jött Kalamajka:

- Ne add fel királylány! A legmélyebb pincesor alatt van egy gödörféle... Na, mondhatom! – ilyet még nem láttam! Abban a gödörben egy ember él, láncon. Van-e még tiszta értelme? Bizony, el se tudom képzelni!

- Mondd meg, hogy hozzák fel azt az embert!

- Nemigen vagyon már ember-kinézete...

- Akkor is látni akarom!

Na, hozták is az ismeretlent, s való igaz hogy inkább hasonlított szörnyre, mint emberre. Arcát vastag szőr, testét szennyes rongycáfatok takarták, bozontja elfedte sápadt homlokát is majdnem teljesen. Hanem a szeme! Tisztán, kéken, értelmesen ragyogott a perctől, hogy hozzászokott a fenti világításhoz...

- Mostan pedig jöjjön a próba!

Kalamajka kérdezni akart, de az ember megszólalt:

- Szomjas vagyok – tiszta vízre vágyok!

Hozták a vizet, s ím, az ember nem döntötte magába rocskástul. Poharat kért és nagy önfegyelemmel ivott.

Kalamajka megint nekikezdett, ám az ember szólt:

- Búzlík rajtam a ruha, búzlók magam is – hogy kívánhatod hogy válaszoljak, amikor évtizedes szenny tapad rám?

No, megfürdették, kapott valami tiszta gúnyát is. Akkor aztán ezt mondta:

- Most kérdezz! Igyekszem jól felelni.

- Melyik az a föld, melyet dudva borít, vizei visszafelé folynak, a termőtalaj helyén lápvidék van, a fejekben homály borong, s az emberek többsége öregén jön a világra, hogy ne kelljen oly soká élnie?

Az ismeretlen hangja szomorú volt:

- Ez a mi hazánk, melynek mostani arcától irtózunk – mégis szeretjük, mégis sír érte a szívünk, jobban mint önmagunkért – ez a mi szerencsétlen földünk, Soselesz ország...

- Jól feleltél, jöhet a második kérdés!

Melyik az a föld, amelyben nagyon mélyen éltető erek húzódnak, s legfontosabb képessége búzát teremni, ha nem az ostobaság, a gonoszság lenne ott az úr már régóta; ahol minden élő legyőzhetné a rajta élősködőt, ha a tudomány és jószándék segíthetnék ebben; ahol a koponyákban a szellem fénye világíthatna megint; a gyermekek örülnének hogy gyereknek s nem öregnek születtek; és fejlődhetne minden ami szép, jó, nemes s fejlődésre érdemes, ha a hatalomvágy, harácsoló önzés és mohóság nem állná útját?

- Ne fájdítsd a szívem – hiszen azért tartottak itt, mert ezt akartam és hirdettem fennhangon kiáltva, kiállva, veszéllyel nem törődve igazságot szólt a szám! S íme a jutalom: megfosztottak jogaimtól és meg akartak fosztani tiszta értelmemtől is, hogy elfelejtsem ki vagyok és mit akartam valamikor...

- Most én kérdezek! - vágott közbe a királylány, mert tetszett neki, amit az ismeretlen eddig mondott, de biztos akart lenni a dolgában:

- Mondd meg nekem, hogy mik a legnagyobb értékek a világon?

- Akad belőlük elég, de sajnós akik e kincseket birtokolják, már kevesen vannak: bölcsesség, tudásvágy, becsület, hűség, önzetlenség. S végül, mik a legfontosabbak: a hit, remény és szeretet. De ezek közt is legeslegfontosabb a szeretet, mert ha ez megvan, a többi magától megterem!

- Mi az, amit a szívből s elméből ki kell vetni, mert káros, mert alantas, lesüllyeszt és visszahúz, mert embertelen?

- Mindannak ellenkezője, amit az előbb felsoroltam: ostobaság, tudatlanság, gyűlölködés, hűtlenség, önzés, hitetlenség, szeretetlenség és közöny. Ezekből fakad minden romlás, züllés, becstelenség, bomlás – nyomukban pedig a szenny, majd a – semmi...

- Ez lenne az én választottam! Kár, hogy csúf meg öregecske is... De kárpótol engem értelme, becsülete, jósága, mert látom hogy mindez az övé.

Kiadta a parancsot, hogy illendőképp hozzák rendbe: vágják le bozontját, szakállát, tisztos öltönyt adjanak rá, legyen emberi formája végre! És várt, amíg mindez megtörtént...

S lám, elébe hoztak egy sápadt, szép, ifjú embert. Sima arcában a tiszta kék szem még jobban ragyogott, fejét selymes haja lágyan körülfogta... Csiperke azon nyomban bele is szeretett, s szerelme nem maradt viszonzatlan – már akkor beopta magát az ifjú szívébe, amikor az még nem is tudta hogy királylánnyal beszél. Így ez a szerelem pont olyan volt, amilyenek egy mesében lennie kell: tiszta és romlatlan...

Csiperke hazavitte magával Legényrózsát - ez volt a fiatalember tisztos neve apja után -, s Kalamajkával együtt legyőzték végleg a maradiság utolsó képviselőit is. Ott és akkor hírmondó sem maradt belőlük.

A király se szorongatta már az országalmát – átadván azt a fiataloknak -, s azontúl kedvenc időtöltésének élt: párnákat hímezett.

Csiperke pedig – az évkönyvek szerint Bölcs Csiperke – férjével együtt olyan birodalmat hozott létre, amelyet méltán neveztek el Mindiglesz országnak.

Sajnos, kutatómunkám során az ország közelmúltjáról és jelenéről nem sikerült még adatot gyűjtenem. Így nem tudom, csak sejtem – az emberiség egész történelmét figyelembe véve –, hogy az a „mindiglesz” kifejezés egy kicsinyt túl derűlátónak fogható fel...

VÉGE

Horváth-Hoitsy Edith

A fenti végtelenség

Novellák

Budapest, 2014

